

INHOUDSOPGAVE

TAALKUNDE IN HET SCHOOLVAK NEDERLANDS: INLEIDING	9
--	---

DEEL 1 ACHTERGRONDEN BIJ TAALKUNDE IN HET ONDERWIJS	19
---	----

1 Hun kunnen beter Nederlands als jou! Argumenteren over weglatingen in prescriptieve grammatica	20
2 Taalkunde in het onderwijs: Een pleidooi voor het tussen de regels door leren lezen	28
3 Wie of wat bepaalt de inhoud van het schoolvak Nederlands? Taalkunde als voorbeeld	37
4 Naar een doorlopende leerlijn voor taalbeschouwing	45
5 De kracht van docentontwikkelteams: vernieuwing in het (taalkunde)onderwijs	54
6 Nieuwe impulsen voor taalbeschouwingsonderwijs: Een Vlaams perspectief	59
7 Linguïstisering revisited: grammaticaonderwijs in Duitsland en Nederland	67

DEEL 2 MOGELIJKHEDEN MET TAALKUNDE IN DE KLAS	77
---	----

8 Taalkundige bronnen in de klas	78
9 Taalwetenschap in het onderwijs: Een lessenset over structurele ambiguïteit	87
10 Zo zijn onze manieren! En zo zitten ze in onze taal!	97
11 Vorm en betekenis beschouwen: hoe werkt dat bij voorzetsels?	108
12 Taalstructuur zichtbaar maken	120
13 Aandacht voor meertaligheid in het schoolvak Nederlands	130
14 Naar geïntegreerd leesonderwijs met Kintsch en Jakobson	140
15 ‘Het droom’: Variatie in intuïties over woordgeslacht	150
16 Verrijkend taalonderwijs dankzij etymologische kennis	157
17 Yaaasssss queen: jongerentaal en talige identiteit(en) in het schoolvak Nederlands	166
18 4 T’s en 2 C’s: Taalnorm, Taalwerkelijkheid, Taalgevoel, Taalverandering én het Couranten Corpus	174
19 Hen als onderwerp? Genderneutrale taal beschouwen in de les Nederlands	182
20 <i>Ten dede de penne wy en wisten niet:</i> Naar bewuste geletterdheid met een 16e-eeuwse dorpsschoolmeester	191
21 Spelling als een Trojaans paard voor taalbeschouwing	201
22 Is er ruimte voor streektaalen in de nieuwe kerndoelen?	209
23 Vijf keer nadenken over het Nederlands	222
24 Grensverleggend grammaticaonderwijs: Een taalcontrastieve aanpak	230
25 Klanken in de klas: Een didactisch model voor klankverschijnselen	236

DEEL 3 TAALKUNDEONDERWIJS IN DE BESTAANDE PRAKTIJK	245
26 'Taalgevoel zorgt voor verwarring.' Misconcepties van leraren Nederlands in opleiding in de taalbeschouwingsles	246
27 Analytisch kijken naar gesprekken in de klas	255
28 De Linguinator: Taalkundig veldwerk in de klas	264
29 Onkruid groeit overal: Over ideeën van leerlingen over schrijven en schriftelijk formuleren	273
30 Taaltraditie in de praktijk: Het taalkundesymposium op Greijdanus	282
31 Taalbeschouwing bij de tweedegraadslerarenopleiding: Hoe kennis over taal studenten meer inzicht geeft in hun leerlingen en zichzelf	290
32 Haal leerlingentaal in het klaslokaal! Over formuleeronderwijs en bewuste taalvaardigheid	298
LITERATUUR	305

TAALKUNDE IN HET SCHOOLVAK NEDERLANDS: INLEIDING

Jimmy van Rijt is universitair hoofddocent Didactiek van het Nederlands aan de Universiteit Utrecht.

Marc van Oostendorp is hoogleraar Nederlands en Academische Communicatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Taal is een van de belangrijkste zaken in een mensenleven: we communiceren ermee, we denken ermee, en we drukken onze gevoelens ermee uit. Je zou ieder mens gunnen om op school te leren goed na te denken over zo'n belangrijk instrument – al is het maar om er beter mee om te kunnen gaan.

Sinds begin jaren 70 van de vorige eeuw, tot pakweg 2015, stond in het schoolvak Nederlands echter het zogeheten 'communicatieve paradigma' centraal, waarbij Nederlands met name gezien werd als een instrumenteel vak, dat vooral dienend moest zijn aan andere schoolvakken. Die nadruk op communicatieve taalvaardigheid bracht ook met zich mee dat andere domeinen die tot het schoolvak behoren, zoals literatuuronderwijs en taalkundeonderwijs, naar de marge verdwenen. Voor heel veel interessante en relevante inhoud uit de neerlandistiek was in deze periode nauwelijks ruimte: bij Nederlands leerde je enkel de technieken die bij andere vakken tot interessante inhoud konden leiden.¹

Het is dan ook niet gek dat Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) het schoolvak Nederlands in de karakteristiek bij de kerndoelen uit 2006 al in de eerste zin beschreef als een vak dat van belang is 'vanwege de rol van taal bij het verwerven van inhouden en vaardigheden in alle leergebieden, en de transfer daartussen' – het ging dus niet om de verwerving van *neerlandistische* inhouden, maar eigenlijk wel om alle andere vakinhouden. Met name kennis over taal kwam er bekaaid van af. Verderop in de karakteristiek stond weliswaar te lezen dat 'beschouwing van taal en taalgebruik kinderen gereedschappen geeft om over taal te praten en na te denken (...)', maar ze waarschuwde er meteen bij: 'Taalbeschouwing is geen opzichzelfstaand onderdeel, maar moet geïntegreerd worden met onderdelen uit de overige domeinen.'

Ook het referentiekader Taal² beklemtoonde die instrumentele kijk op het schoolvak, waardoor het voor leraren en onderzoekers die meer aandacht wilden voor het beschouwen van taal en literatuur (naast en ook in samenhang met taalvaardigheid) bijna onmogelijk werd om voet aan de grond te krijgen. En dat terwijl er ook al sinds midden jaren 90 duidelijke geluiden te horen waren dat het schoolvak Nederlands (te) weinig om het lijf had – het dreig-

de, in de woorden van taalbeheerser Antoine Braet (1996) – toen al ‘een schrale cursus’ te worden. De kern van Braets betoog was dat leerlingen door de instrumentele focus taal vooral als een praktisch middel zouden gaan zien, niet als een verschijnsel dat op zichzelf heel boeiend kan zijn. Zulke kritiek had in die periode echter nauwelijks een serieuze invloed op de inrichting van het vak.

Schoolgrammatica, maar ook taalbeschouwing die niet zuiver tot doel heeft om de taalvaardigheid te vergroten (in de onderbouw) en taalkunde (in de bovenbouw) werden in deze periode als het ware besmette onderwerpen, die volgens sommigen hooguit waren weggelegd voor de hobbyist, maar waar de gemiddelde leerling niet mee lastiggevallen zou moeten worden.

Een nieuw paradigma: bewuste geletterdheid

Het communicatieve paradigma is anno 2025 over de houdbaarheidsdatum: op het moment dat wij dit schrijven wordt het schoolvak Nederlands in de ‘definitieve conceptkerndoelen’ (een term die niet door ons is bedacht) en concepteindtermen heel anders getypeerd.

In de huidige karakteristiek van het schoolvak, beschreven in de conceptexamenprogramma’s, luidt de eerste zin (voor alle schooltypen):³ ‘Het vak Nederlandse taal en literatuur (...) leidt leerlingen op tot taalvaardige, *taalbewuste* en *cultuurbewuste* burgers, die kunnen deelnemen aan een geletterde, meertalige en pluriforme samenleving’ (cursivering van ons). ‘Het beschouwen van talige verschijnselen en het communiceren over literaire teksten uit heden en verleden’ staat zonder reserve genoemd in de eerste alinea als een legitiem doel. Het vak wordt ingericht langs de lijnen communicatie, taal en literatuur, en zet daarmee niet alleen de seinen op groen voor een veel rijker schoolvak, maar het vormt daarmee ook een betere afspiegeling van de universitaire neerlandistiek. Voor taalkunde, waar dit boek vooral over gaat, lezen we zelfs dat leerlingen kennis, vaardigheden en houdingen over taal en taalgebruik verwerven. Dat ze taalbewustzijn ontwikkelen door talige uitingen te analyseren, te bespreken en daarop te reflecteren. Dat ze taaluitingen beschouwen vanuit verschillende perspectieven en daarop reflecteren vanuit een onderzoekende houding. Dat ze inzien hoe talen veranderen en hoe taal werkt.⁴ Geen van die typeringen was twintig jaar geleden denkbaar geweest.

De verschuiving naar een breder en rijker schoolvak hangt deels samen met toegenomen interesse in het schoolvak Nederlands door de universitaire neerlandistiek. Waar neerlandici zich twintig jaar geleden mondjesmaat met het schoolvak Nederlands bemoeiden, zijn het schoolvak en de didactiek daarvan nu verschoven naar de kern van de neerlandistiek.⁵ Sinds 2015 is het Meesterschapsteam Nederlands bijvoorbeeld hard bezig om de banden met het schoolvak aan te halen, mede uit zorg over de waargenomen verschraling, die wellicht het best aan de oppervlakte kwam in het centraal eindexamen Nederlands, waar neerlandici in toenemende mate kritiek op leverden: het zou geen echt inzicht in teksten toetsen en met trucjes te halen zijn.

Het Meesterschapsteam Nederlands lanceerde daarom in 2016 het *Manifest Nederlands op School*, waarin het betoogde dat het schoolvak voortaan over *bewuste geletterdheid* zou moeten gaan: een vorm van geletterdheid die *bewust* is omdat ze steunt op inzichten in taal, literatuur en communicatie. Het manifest pleitte net als de vervolgstukken uit 2018 en 2020 voor meer inhouden over taal, literatuur en communicatie in het schoolvak, maar wel bij voorkeur in innige verbondenheid met taalvaardigheid. Die visie is sindsdien invloedrijk gebleken, gezien de uitwerking van de nieuwe kerndoelen en eindtermen. Ook de komst van het nieuwe vakdidactisch handboek *Vaardig met vakinhoud*,⁶ dat het communicatieve handboek van Bonset en collega's (2021) vervangt, markeert de overgang naar dat nieuwe paradigma van bewuste geletterdheid. Daarin krijgt ook kennis over taal een veel belangrijker plaats dan voorheen. Overigens zijn er ook in voorbije decennia wel allerlei pogingen ondernomen om het schoolvak Nederlands taalkundiger te krijgen,⁷ maar die hebben nauwelijks tot verbetering geleid. Op dit moment is de kans daarop veel groter.

Die kans willen we met deze bundel aangrijpen. Hoewel de auteurs van de bijdragen in dit boek gelukkig zijn met de kansen die de nieuwe conceptkerndoelen en -eindtermen bieden, roepen de veranderingen ook veel vragen op, bijvoorbeeld over welke taalkundige inhouden er eigenlijk wanneer aan bod zouden moeten komen en wie dat bepaalt. Maar ook: welke didactiek daarbij hoort. Hoe zorgen leraren ervoor dat hun leerlingen diepe inzichten ontwikkelen in taal en grammatica, die toch ook erg abstract voor leerlingen kunnen zijn? Hoe kunnen ze leerlingen helpen om te redeneren over taalkundige onderwerpen en verschijnselen? En hoe kan de docent Nederlands, die toch al geen geringe werkdruk heeft, optimaal ondersteund worden om lesmateriaal te ontwikkelen of te gebruiken over taalkundige onderwerpen?

Met dit boek hopen wij docenten Nederlands niet alleen handvatten te geven om hun taalkunde-, taalbeschouwings- of grammaticaonderwijs in te richten; we hopen docenten en andere betrokkenen vooral ook te inspireren. Taalkunde heeft het schoolvak Nederlands namelijk veel te bieden. Tegelijkertijd kan het boek ook gelezen worden als een oproep tot meer wetenschappelijk onderzoek naar de relevante dimensies van onderwijs over taalkunde. In de verschillende hoofdstukken komen daarvan allerlei voorbeelden voorbij.

Op het moment van het schrijven van deze inleiding liggen de 'definitieve conceptkerndoelen' van SLO bij de staatssecretaris van Onderwijs. Hoewel de nieuwe kerndoelen tot stand zijn gekomen dankzij jaren van overleg en samenwerking met belanghebbenden (leraren, leerlingen, opleiders, onderzoekers, curriculummakers enzovoort) is het uiteindelijk nog volkomen onzeker of de kerndoelen in deze vorm doorgang vinden.* Zelfs in dat geval is dit boek volgens ons relevant voor betrokkenen bij het schoolvak Nederlands, omdat taalkun-

* Dat er nog van alles kan veranderen aan conceptkerndoelen en -eindtermen, bleek toen er tijdens het werken aan deze bundel twee versies van de conceptkerndoelen in omloop waren: een versie uit oktober 2024 en een recentere versie uit april 2025 na een opdracht van het Kabinet-Schoof om de kerndoelen zo te formuleren dat er een grotere nadruk op lezen en schrijven zou komen te liggen. Hoewel de nieuwste versie andere aspecten van het curriculum benadrukt ten opzichte van de vorige versie, zijn de versies in geest aardig vergelijkbaar, en blijft de aandacht voor kennis over taal veel groter dan in de oude kerndoelen. We hebben er daarom voor gekozen om de verwijzingen naar de 2024-versie te laten staan.

dige onderwerpen in de praktijk van het schoolvak altijd aanwezig zijn geweest, ook als ze niet in de kerndoelen of eindtermen verankerd waren. Dat betekent dat docenten onverminderd behoefte hebben aan handreikingen voor de vormgeving van grammatica-, taalbeschouwings- of taalkundeonderwijs. Ook op lerarenopleidingen Nederlands, zowel aan het hbo als de universiteit, bestaat daaraan een grote behoefte. Want zelfs als de leerling er niets mee ‘hoeft’ in de formele zin: de leraar Nederlands moet wel degelijk verstand hebben van taalkunde.

Taalkunde, grammatica en taalbeschouwing

Voordat we de inhoud van dit boek nader typeren, beschrijven we eerst kort de context: wat is taalkundeonderwijs eigenlijk, en hoe hangt dat samen met grammaticaonderwijs, of taalbeschouwingsonderwijs? We staan daarnaast stil bij de geschiedenis van taalkunde in het schoolvak Nederlands en werpen ook een blik over de grens: hoe geeft men op andere plekken ter wereld vorm aan taalkundeonderwijs? En: wat kan Nederland daarvan leren?

In dit boek schrijven we vooral over *taalkunde* en *taalkundeonderwijs*, maar ook over *grammatica*- en *taalbeschouwingsonderwijs*. Hoewel die termen voor sommige lezers waarschijnlijk duidelijk zijn, besteden we toch wat aandacht aan de afbakening, temeer omdat er over die termen soms verschillend wordt gedacht.

Allereerst: taalkunde (of: taalwetenschap), nog even zonder de implementatie in het onderwijs. Dit betreft een wetenschapsgebied dat het verschijnsel taal in brede zin bestudeert. Dat kan bijvoorbeeld door naar taal te kijken vanuit verschillende perspectieven,⁸ zoals *taal als (grammaticaal) systeem*, waarbij je de structuur van de taal op zich beschouwt, zonder naar enige context te kijken. Die studie kent weer een aantal min of meer samenhangende subdisciplines. Zo houdt de fonologie zich bezig met klankstructuur (syllabes, klemtoon, fonologische wetmatigheden enzovoort); de morfologie met woordstructuur (samenstelling, afleiding, flexie, enzovoort); de syntaxis met zinsleer (zinsstructuren, woordvolgorde, woordgroepen, enzovoort); de semantiek met betekenisleer (predicaatlogica, metaforie, prototypiciteit, enzovoort). Vanzelfsprekend zijn er tussen die verschillende deelgebieden van de taalkunde ook allerlei interessante wisselwerkingen.

Een taalkundige kan ook naar taal kijken vanuit een *sociaal perspectief*, als iets wat gebeurt tussen mensen of in menselijke samenlevingen. Dat gebeurt onder andere in de sociolinguïstiek, die taal bestudeert in relatie tot sociale factoren, en in de pragmatiek, die de taal van alledaagse communicatieve situaties als interessegebied heeft. Vanuit een *historisch perspectief* kijken taalkundigen bijvoorbeeld naar taalverandering in de loop der eeuwen, en vanuit een *individueel (cognitief) perspectief* zijn taalkundigen geïnteresseerd in hoe taal door kinderen en volwassenen verworven wordt, wat de relatie is tussen taal en cognitie (psycholinguïstiek) en hoe meertaligheid werkt in ons hoofd, om maar een paar dwarsstraten te noemen. De taalkunde is dus een uiterst brede discipline, waarin gebruikgemaakt wordt van heel uiteenlopende methoden en theorieën, en die bovendien een grote (en toenemende)

uitstraling heeft naar andere academische disciplines binnen en buiten de neerlandistiek, zoals de filosofie, de psychologie of de taalbeheersing.⁹

Taalkundeonderwijs is dus onderwijs over taalkundige onderwerpen in de breedste zin van het woord, waarbij taalkundige theorieën, concepten en denkwijzen centraal staan. Het gaat dus in enige mate om een vorm van (pre)wetenschappelijk beschouwen van taal met het bijbehorend begrippenapparaat. Gezien de wetenschappelijke insteek wordt taalkunde vooral geassocieerd met de bovenbouw van havo en vwo. In die zin heeft taalkunde prope-deutische waarde: het is bij uitstek een vakonderdeel dat leerlingen kan inleiden in een we-tenschappelijk denkkader, temeer omdat leerlingen eindeloze hoeveelheden data ‘ter be-schikking’ hebben, zowel in zichzelf (hun ‘taalgevoel’) als om zich heen, bijvoorbeeld door hun taal te vergelijken met die van anderen en door allerlei online bronnen te raadplegen.¹⁰ Om dat goed te doen, moeten ze tot op zekere hoogte ook weten *hoe* taalkundigen eigenlijk redeneren¹¹ en hoe je een taalkundige hypothese zou kunnen toetsen.

Een bredere, minder wetenschappelijke pendant van taalkunde is *taalbeschouwing*. Coppen (2021-a) definieert taalbeschouwing als volgt:

Taalbeschouwing is het systematisch nadenken over vorm en betekenis van taal. Dat kan het systematische verband tussen taalvormen en betekenissen betreffen, maar ook de invloed van individuele, sociaal-culturele en historische factoren in een gegeven context, zowel op taalvormen, betekenissen als het verband daartussen.

Bij dergelijke beschouwing kunnen vaktermen en wetenschappelijke inzichten uit de taal-kunde komen kijken, maar dat is niet noodzakelijk – de mate waarin dat het geval is wordt bepaald door de voorkennis van de leerlingen, de leerdoelen van het moment en de positie op een leerlijn taalkunde: aan het begin van zo’n leerlijn ligt het voor de hand om meer op basis van alledaagse termen en minder wetenschappelijk naar taal te kijken (centraal staan dan zogenoemde *spontane concepten*, in termen van de bekende taalpsycholoog Vygotski). Om die reden is taalbeschouwing vaak een onderbouwaangelegenheid, die in het ideale ge-val zou moeten uitgroeien tot taalkunde in de bovenbouw. In die bovenbouwtaalkunde zou-den in de vygotskiaanse traditie niet meer de alledaagse, maar juist de *wetenschappelijke concepten* centraal moeten staan. Taalbeschouwing zou in de loop van een curriculum dus moeten uitmonden in taalkunde, en van een beperkte naar een grotere conceptuele com-plexiteit moeten bewegen. We kunnen eigenlijk alleen spreken over hypothetische situaties als het gaat om doorlopende leerlijnen, want doordat taalkunde zolang buitenspel is geble-ven, is er tot op heden vrijwel niet nagedacht over zo’n leerlijn.¹²

Om de thematiek nog wat complexer te maken: de term *taalbeschouwing* staat, om met de woorden van Ton Hendrix (1997, p. 3) te spreken, ‘niet voor één inhoudelijke invulling en één didactische praktijk’. Bonset (2024) ziet in taalbeschouwing bijvoorbeeld nog altijd als

reflectie op taalgebruik, en dan ook eigenlijk alleen om de taalvaardigheid te vergroten. Die positie is wat ons betreft niet meer houdbaar; wij menen dat de praktijk van de afgelopen decennia heeft laten zien dat een dergelijke instrumentele visie te weinig interessante uitdagingen oplevert voor scholier en docent. Het is in elk geval niet de betekenis die wij in de context van dit boek toekennen aan taalbeschouwing.

Grammaticaonderwijs, tot slot, is de term voor een vorm van taalbeschouwings- of taalkundeonderwijs die zich in het bijzonder met zinnen bezighoudt (syntaxis). Van oudsher gaat het dan meestal om taal- en redekundig ontleden of verrijkte vormen daarvan. Met name in de onderbouw komt grammaticaonderwijs binnen het schoolvak Nederlands veel voor, hoewel met name de traditionele schoolgrammatica, die teruggaat op het werk van C.H. Den Hertog (1892), ook sterk bekritiseerd is.¹³ Omdat de ‘effectiviteit’ van de schoolgrammatica sinds de jaren 60 zowel nationaal als internationaal aan kritiek onderhevig is (bijvoorbeeld omdat er geen effect uitgaat van traditionele zinsontleding op taalvaardigheid) zit dit vakonderdeel een verdere uitbreiding van taalkundige kennis in de vorm van taalkundeonderwijs ook in de weg.¹⁴ In het nieuwe bewuste-geletterdheidsparadigma lijkt dat niet meer het geval: verrijkte vormen van grammaticaonderwijs, die meer leunen op inzichten uit de moderne taalwetenschap, maken juist een doorlopende leerlijn beter mogelijk. De eerdere kritiek op de schoolgrammatica vervalt daarmee, omdat ze niet toepasbaar is op zulke vernieuwde vormen. Die bieden de leerling namelijk, in tegenstelling tot de traditionele schoolgrammatica, veel meer inzicht: leerlingen begrijpen er beter door hoe taal werkt en kunnen beter over talige kwesties nadenken.¹⁵

De strijd om taalkunde in het schoolvak Nederlands

In de recente geschiedenis van het schoolvak Nederlands heeft altijd een achterhoedegevecht gewoed om taalkunde een grotere plek te laten innemen in het curriculum, tegen de heersende communicatieve stroming in. In 1991 wijdt *Levende Talen* voor het eerst een themanummer aan het onderwerp, dat vol staat met pleidooien voor taalkunde en grammatica.¹⁶ Aanleiding daarvoor was het initiatief van de CVEN (Commissie Vernieuwing Eindexamenprogramma’s Nederlandse taal en letterkunde havo/vwo) om taalkunde voor het vwo bij wijze van experiment op te nemen in het schoolvak. Het proefschrift van Maria van der Aalsvoort (2016) laat zien dat dit experiment toen niet heeft plaatsgevonden bij gebrek aan politieke besluitvorming, mede omdat er een grotere onderwijsvernieuwing zat aan te komen, namelijk de Tweede Fase, in 1998.

In de jaren daarna dient zich nog een kans aan om taalkunde formeel te verankeren in het schoolvak, namelijk als de VOG-N (Vakontwikkelgroep Nederlands) in 1995 alsnog adviseert om een onderdeel ‘Kennis over taal en taalverschijnselen’ in te voeren. Dat advies wordt echter door het ministerie van Onderwijs niet overgenomen; in plaats van taalkunde wordt argumentatieleer opgenomen in het schoolvak Nederlands (tot grote verbazing van vrijwel alle betrokkenen). Vanaf 2007 is het voor scholen mogelijk om taalkunde als onder-

deel van het schoolexamen op te nemen, wat mondjesmaat gebeurt.¹⁷ Anno 2022 is dat op ten minste 5 procent van alle vo-scholen zo.¹⁸ Vermoedelijk zijn er meer scholen die taalkunde in het schoolexamen verankerd hebben, maar daar zijn geen data over beschikbaar.

In 2010 wijdt *Levende Talen Magazine* opnieuw een special aan taalkunde, bijna 20 jaar na het eerste themanummer. Hulshof en Hendrix (2010, p. 5) concluderen in hun inleiding:

Wie de bijdragen in dat nummer nu twintig jaar later herleest, zal tot de conclusie komen dat veel van wat daar geschreven staat, nog niets aan actualiteit heeft ingeboet. Taalkunde blijkt een tijdbestendig onderdeel te zijn van de neerlandistiek, maar niet van het schoolvak Nederlands. Integendeel, al die tijd heeft taalkunde geen plek gekregen in de officiële examenprogramma's.

In de 15 jaar die er sinds deze *special* verstreken zijn, is er echter wel het een ander gebeurd. Een nieuwe special in *Levende Talen Magazine* zou naar alle waarschijnlijkheid veel meer te melden hebben dan in 2010. Er is bijvoorbeeld het een en ander aan nieuw onderzoek over grammatica en taalkunde beschikbaar, onder meer op initiatief van hoogleraar Vakdidactiek van de Geesteswetenschappen Peter-Arno Coppen (Radboud Universiteit Nijmegen) aan wie we deze bundel opdragen ter ere van zijn emeritaat.¹⁹ Met zijn invloedrijke visie op taalkunde- en grammaticaonderwijs heeft Coppen een sleutelrol gespeeld in de herinrichting van dit onderwijs in Nederland – en zijn impact strekt zich uit voorbij de landsgrenzen; onderzoek dat door hem mede begeleid werd, wordt internationaal vaak aangehaald. De samenstellers van deze bundel werken allebei in verschillende rollen al heel lang met Coppen samen en beschouwen hem als een leermeester en een inspiratiebron. Ook de medewerkers van deze bundel, die uit allerlei geledingen van het vak kwamen, reageerden zeer enthousiast op ons voorstel om Coppen te eren met een inhoudelijke bundel die helemaal gewijd is aan het vak dat hem zo lief is, en waarvan hij gaandeweg het boegbeeld is geworden.

Het huidige onderzoek verloopt in het algemeen langs drie lijnen, die raken aan of samengevat worden in de bijdragen in dit boek van twee van Coppens promovendi, Astrid Wijnands en Jimmy van Rijt:

1. onderzoek naar taalkundige concepten (welke concepten uit de moderne taalwetenschap kunnen gebruikt worden om het onderwijs inhoudelijk en didactisch te verrijken?);
2. onderzoek naar taalkundig redeneren (hoe leren leerlingen redeneren over taalkundige onderwerpen en problemen?);
3. onderzoek naar de omgang met onzekerheid in de omgang met taalkundige kwesties.

Dat merendeels empirische onderzoek en de bijbehorende vertaalslagen daarvan bijvoorbeeld in Docent Ontwikkel Teams²⁰ of in praktijkpublicaties voor docenten²¹ heeft ook de vakdidactiek op dit terrein een impuls gegeven. Maar ook andere publicaties zijn in dit verband invloedrijk geweest, bijvoorbeeld de eerder aangehaalde dissertatie van Van der Aals-

voort, die het belang van een goede samenwerking tussen de academische neerlandistiek en het schoolvak op de kaart heeft gezet. Die samenwerking verdient blijvende aandacht, zeker in de huidige politieke context.²²

Het belang van samenwerking tussen taalkundigen, leraren en lerarenopleiders vindt ook internationaal weerklank,²³ net als het idee dat taalkunde het op zichzelf waard is om in het curriculum opgenomen te worden, ook los van taalvaardigheid.²⁴ Dat zien we onder meer terug aan het toegenomen aantal internationale initiatieven om taalkunde een plek te geven in het taalonderwijs, al dan niet als zelfstandig vakonderdeel²⁵ of als onderdeel van een taalkundeolympiade.²⁶ Kristin Denham (2020) pleit er in de Verenigde Staten bijvoorbeeld voor om taalkunde in het curriculum op te nemen, mede om discriminatie op taalkundige gronden te voorkomen, op basis van een grote hoeveelheid eerder werk waaruit blijkt dat taalkunde veel meerwaarde heeft voor leerlingen.²⁷

Corr en Pineda (2023) pleiten in hun boek *Theoretical Linguistics in the pre-university classroom* ook voor een component taalkunde in het taalonderwijs, en doen in dat boek verslag van samenwerkingsinitiatieven in verschillende talige contexten en onderwijscontexten om taalkunde voet aan de grond te laten krijgen. Een vergelijkbare bundeling artikelen vinden we in Härtl en Zaychenko (2025), die in hun boek *Grammatical categories in linguistics and education* allerlei artikelen opgenomen hebben waarin concrete voorstellen worden gedaan om abstracte taalkundige inhoud op een betekenisvolle manier aan te bieden. Net als Corr en Pineda (2023) laten de auteurs uit dit boek zien dat de vraag naar meer taalkunde in een veelvoud aan onderwijscontexten speelt, en dat die vraag de potentie heeft om zowel de taalwetenschap als het taalonderwijs te verrijken.²⁸

Ook op andere manieren verenigen onderzoekers zich meer: zo zag in 2020 het tijdschrift *Pedagogical Linguistics* het licht, een wetenschappelijk tijdschrift dat specifiek gewijd is aan ‘[bringing] the formal and the functional strands of linguistics together in order to establish a forum where they can cross-fertilize each other with the aim of discussing and developing linguistics’ potential contribution to language pedagogy.’ Andreas Trotzke en Tanja Kupisch (2020), ook betrokken bij dat tijdschrift, lanceerden daarnaast een boek bij uitgeverij Springer met de titel *Formal linguistics and language education*, dat zich net als het tijdschrift tot doel stelde om bruggen te slaan tussen formele taalwetenschap en het taalonderwijs. Die bundeling artikelen maakt, net als de andere bundels die we hier noemden, wel meteen duidelijk dat het veld waarin empirisch onderzoek gedaan wordt naar taalkundeonderwijs nog wel een kwaliteitsboost kan gebruiken. Veel studies die in dit soort bundels verschijnen zijn immers nog erg exploratief en lijken vooral bedoeld om te inspireren. Een wetenschappelijke kwaliteitsslag, waarbij vakdidactisch onderzoek op het hoogste niveau wordt verricht, is dan ook erg gewenst.²⁹

Tot slot maken we melding van een aankomend themanummer van het tijdschrift *Language and Education* dat ruimte wil bieden aan empirisch onderzoek naar taalkundig redeneren,³⁰ dat in 2026 gepubliceerd zal worden. Ook algemenere tijdschriften, die niet specifiek op taalkundeonderwijs gericht zijn, zien klaarblijkelijk het belang van een dergelijk themanummer in.

Het lijkt er dus op dat taalkundeonderwijs niet alleen in Nederland de wind mee begint te krijgen. Wel valt er nog een hoop te winnen: veel onderzoekers kijken nog niet altijd voldoende bij elkaar over de muur, ook internationaal gezien (zie bijvoorbeeld de bijdrage van Hans Hulshof in dit boek). En misschien nog wel belangrijker: de kloof tussen de wetenschappelijke taalkunde en het schoolvak Nederlands moet gedicht worden. Naast docenten Nederlands en taalwetenschappers zien wij daartoe ook een belangrijke rol weggelegd voor vakdidactici en lerarenopleiders, die als bruggenbouwers tussen deze twee werelden kunnen fungeren. Hoewel dit boek het overbruggen van die kloof vooral beziet vanuit het perspectief van het voortgezet onderwijs, spelen er in het basisonderwijs vergelijkbare uitdagingen.

Dit boek

Met dit boeken hopen we in een sfeer van samenwerking te laten zien hoe taalkunde zijn beslag kan krijgen in het schoolvak Nederlands. Het gaat ons dus nadrukkelijk niet om een top-downinmenging, maar om een samenwerking op basis van gelijkwaardigheid. We geven uiting aan die samenwerking door in deze bundel een grote stem te geven aan verschillende belanghebbenden bij het schoolvak Nederlands: leraren Nederlands, lerarenopleiders, curriculummakers en wetenschappers.

De opdracht werd door vrijwel iedereen die we vroegen met enthousiasme ontvangen – nog een teken hoe gunstig de wind nu staat voor meer integratie van taalkunde in het onderwijs. Het leverde zeer diverse bijdragen op. Er zijn academische taalkundigen die laten zien hoe inzichten uit hun eigen praktijk verrijkend kunnen zijn, of zelfs discriminatie van mensen die de standaardtaal niet van huis uit meekrijgen kunnen tegengaan, maar ook docenten uit het voortgezet of hoger beroepsonderwijs die laten zien hoe ze zelf in de klas of op school aan de slag zijn gegaan. Er zijn auteurs met een historische blik, en auteurs die een blik naar de toekomst werpen. Alle vier de hierboven genoemde perspectieven – taal als systeem, taal als cognitief, sociaal en historisch verschijnsel – komen aan de orde. Dat heeft tot een globale driedeling van dit boek geleid.

- Deel 1 schetst de relevante achtergronden voor taalkunde in het schoolvak Nederlands. De meeste bijdragen uit dit deel zijn met name interessant voor wie interesse heeft in een historisch of internationaal perspectief rondom taalkunde in het onderwijs, maar je vindt in dit deel ook vraagstukken over hoe een taalkundecurriculum er eigenlijk zou moeten uitzien en wie dat bepaalt.
- In deel 2 geven diverse auteurs inspirerende voorbeelden van hoe verschillende deelgebieden van taalkundeonderwijs er in de praktijk zouden kunnen uitzien, soms gebaseerd op initiatieven die al in de onderwijspraktijk beproefd zijn of die door onderzoek ondersteund worden.
- Deel 3 bestaat vooral uit bijdragen waarin auteurs laten zien wat er al allemaal gebeurt in de klas op het gebied van taalkunde, in de hoop daarmee anderen op goede ideeën te brengen.

In sommige gevallen had een bijdrage ook op een andere plek kunnen staan: sommige van de nieuwe initiatieven uit deel 2 vinden bijvoorbeeld ook al hun weg naar de bestaande praktijk. We willen met dit boek naast informeren vooral inspireren: tot nog meer samenwerking tussen taalwetenschappers en docenten, en vooral tot nog veel meer en veel inspirerender onderwijs in het wonderlijke en wondermooie verschijnsel taal.

¹ Hulshof et al., 2015.

² Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen, 2008.

³ SLO, 2024-b.

⁴ SLO, 2024-a.

⁵ Bax, 2019-a.

⁶ Dera et al., 2023.

⁷ Zie bijvoorbeeld Hulshof, 2013-a.

⁸ Meesterschapsteam, 2018.

⁹ Van de Velde, 2023.

¹⁰ Hulshof & Van der Logt, 2010, p. 45.

¹¹ Zie Verhagen, 2010; Dielemans & Coppen, 2021; Van Rijt, 2024-a.

¹² Hulshof, 2013-a.

¹³ Coppen, 2009.

¹⁴ Hendrix, 1997.

¹⁵ Van Rijt, 2020.

¹⁶ Hulshof, 1991.

¹⁷ Hulshof, 2011.

¹⁸ Van Rijt, 2022.

¹⁹ Zie ook Coppen et al., 2019.

²⁰ Zie bijvoorbeeld De Bruijn et al., 2016.

²¹ Bijvoorbeeld; Snel et al., 2025.

²² Hulshof, 2013-a; Hulshof & Van Rijt, 2020.

²³ Zie bijvoorbeeld Mulder, 2007; 2011.

²⁴ Van Rijt & Coppen, 2021.

²⁵ Sheehan et al., 2021.

²⁶ Hudson & Sheldon, 2013.

²⁷ Zie bijvoorbeeld Denham & Lobeck, 2010; Honda & O'Neil, 2007.

²⁸ Zie ook Hudson, 2004.

²⁹ Van Rijt, 2024-b.

³⁰ Van Rijt & Denham, 2024.

LITERATUUR

- 10voordeleraar. (2021). *Kennisbasis Nederlands: Tweedegraadsopleiding*. Geraadpleegd op 3 februari 2025, van <https://tinyurl.com/kennisbasisnederlands>
- Aalberse, S. (2024). Multilingual acquisition across the lifespan as a sociohistorical trigger for language change. In I. Sanz-Sánchez (Ed.), *Lifespan Acquisition and Language Change: Historical sociolinguistic perspectives* (pp. 104-126). John Benjamins Publishing Company.
- Agirdag, O. (2020). *Onderwijs in een gekleurde samenleving*. EPO Uitgeverij.
- Alber, K. (2017). Fußballgrammatik – Deutsche Grammatik spielerisch ‘trainieren’. *Unterrichtspraxis: Beilage zu ‘Bildung und Wissenschaft der Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft Baden-Württemberg’*, 50(4), 1-8.
- Algemene Nederlandse Spraakkunst. (1997). *Voorkomen zonder infinitief*. Geraadpleegd op 22 januari 2025, van <https://e-ans.ivdnt.org/topics/pid/ans1805040404lingtopic>
- Allan, K. (2006). Metalanguage versus object language. In K. Brown (Ed.), *The Encyclopedia of Language and Linguistics 2nd edition* (pp. 31-32). Elsevier.
- Ammar, A., Lightbown, P. M., & Spada, N. (2010). Awareness of L1/L2 differences: Does it matter? *Language Awareness*, 19(2), 129-146. <https://doi.org/10.1080/09658411003746612>
- Anderson, G. L., Herr, K., & Nihlen, A. S. (1994). *Studying your own school: An educator's guide to qualitative practitioner research*. Corwin Press.
- Anderson-Levitt, K. M. (1987). Cultural knowledge for teaching first grade: An example from France. In G. Spindler & L. Spindler (Eds.), *Interpretive ethnography of education at home and abroad* (pp. 171-194). Psychology Press.
- Andrews, R. (2010). Teaching sentence-level grammar for writing: The evidence so far. In T. Locke (Ed.), *Beyond the grammar wars: A resource for teachers and students on developing language knowledge in the English/literacy classroom* (pp. 91-108). Routledge.
- Appel, R. (1999). Straattaal: De mengtaal van jongeren in Amsterdam. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, 62(1), 39-55. <https://doi.org/10.1075/ttwia.62.04app>
- Augustinus, L., Vandeghinste, V., & Van Eynde, F. (2012). Example-based treebank querying. In *Proceedings of the 8th International Conference on Language Resources and Evaluation* (pp. 3161-3167). ELRA.
- Baden-Württemberg Ministerium für Kultus, Jugend und Sport. (2016). *Bildungsplan Deutsch*. Geraadpleegd op 23 april 2025, van https://faire-nachhilfe.de/wp-content/uploads/2016/10/BP2016BW_ALLG_GS_D.pdf
- Baden-Württemberg Ministerium für Kultus, Jugend und Sport. (2019). *Vertiefungskurs Sprache*. Landesbildungsserver Baden-Württemberg. Geraadpleegd op 23 april 2025, van <https://www.schule-bw.de/faecher-und-schularten/sprachen-und-literatur/vertiefungskurs-sprache>

- Baden-Württemberg Ministerium für Kultus, Jugend und Sport. (2021). *Grammatikrahmen für die Klassen 1 bis 10*. Geraadpleegd op 23 april 2025, van <https://km.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/m-km/intern/PDF/Dateien/Schulartübergreifend/2021-04-13-Grammatikrahmen-SCREEN.pdf>
- Balthazar, C. H., Ebbels, S., & Zwitserlood, R. (2020). Explicit grammatical intervention for developmental language disorder: Three approaches. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 51(2), 226-246. https://doi.org/10.1044/2019_LSHSS-19-00046
- Bangma, I. (2009). *Taalattitude van bovenbouwleerlingen van enkel-, twee- en drietalige basisscholen in Fryslân* [Masterthesis]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Barbiers, S. et al. (2006). *Dynamische syntactische atlas van de Nederlandse dialecten*. Meertens Instituut. Geraadpleegd op 27 februari 2025, van <http://www.meertens.knaw.nl/sand/>
- Bax, S. (2019-a). Onderzoek voor het schoolvak Nederlands: Inleiding. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 135(2), 79-84. <https://doi.org/10.5117/TNTL2019.2.001.BAX>
- Bax, S. (2019-b). *De literatuur draait door: De schrijver in het mediatijdperk*. Uitgeverij Prometheus.
- Bax, S. (2023). Dreaming of a research program for the benefit of education. In G. van der Laan, T. Leesen, E. Dreezens, V. Lakhani, M. J. Loos, A. Shekiladze, G. Spoormans, & T. Willems (Eds.), *Educational utopias: Liber amicorum Prof. Dr. Alkeline van Lenning* (pp. 261-272). Open Press Tilburg University.
- Bax, S. (2024). *Schrijversmythen: Literatuur en schrijverschap tussen 1880 en 2020*. Uitgeverij Prometheus.
- Bax, S., Kroon, S., & Spotti, M. (2024). L1 Education between von Humboldt and Chat GPT. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 24(2). <https://doi.org/10.21248/11esll.2024.24.2.749>
- Bax, S., & Mantingh, E. (2019). Tjeempie! ‘Wat zou er zijn met die moderne schrijvers?’: Literatuurhistorisch redeneren met Liesje in Luiletterland. *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde*, 135(2), 100-127. <https://doi.org/10.5117/TNTL2019.2.003.MANT>
- Beck, D. (1624). *Spiegel van mijn leven*. Geraadpleegd op 3 februari 2025, van <https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/spiegel-van-mijn-leven>
- Becker, S. (2020, 8 oktober). Is het Nederlands klaar voor het genderneutrale ‘Hen loopt’? *Trouw*.
- Beelen, H. (1989). Is het Nederlands een beklemde taal? De tangconstructie internationaal. *Onze Taal*, 58(12), 206-207.
- Benati, A., & Schwieter, J. (2019). Pedagogical interventions to L2 grammar instruction. In J. Schwieter & A. Benati (Eds.), *The Cambridge handbook of language learning* (pp. 477-499). Cambridge University Press.
- Bennis, H. (1994). Hoe spel je wetenschap? *Spektator: Tijdschrift voor Neerlandistiek*, 23(1), 252-259.

- Bennis, H. (2009). Scheidbaar samengesteld werkwoord of toch niet? In R. Boogaart, J. Lalleman, M. Mooijaart & M. Van der Wal (Reds.), *Woorden wisselen: Voor Ariane van Santen bij haar afscheid van de Leidse universiteit* (SNL-reeks nr. 20, pp. 15-26). Stichting Neerlandistiek Leiden.
- Berenst, J., De Gloppe, K., & Koole, T. (2024). Gespreksvaardigheid in het Nederlands onderwijs: Een ontbrekend ontwikkelingsperspectief. *Tijdschrift Taal*, 15(25), 10-15.
- Bernardini, S. (2004). In the classroom: Corpora in the classroom: An overview and some reflections on future developments. In J. Sinclair (Ed.), *How to use corpora in language teaching* (pp. 15-36). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/scl.12.05ber>
- Biesta, G. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Boom/Lemma.
- Blom, E. (2019). *Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving* [Oratie]. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 19 juni 2025, van https://www.uu.nl/sites/default/files/oratietekst_elma_blom.pdf
- Blom, E., Polišenská, D., & Unsworth, S. (2008-a). The acquisition of grammatical gender in Dutch. *Second Language Research*, 24(3), 259-265. <https://doi.org/10.1177/0267658308090187>
- Blom, E., Polišenská, D., & Weerman, F. (2008-b). Articles, adjectives and age of onset: The acquisition of Dutch grammatical gender. *Second Language Research*, 24(3), 297-331. <https://doi.org/10.1177/0267658308090183>
- Blommaert, J., & Van Avermaet, P. (2013, 13 januari). *Wiens Nederlands? Over taalnaïviteit in het beleid*. Geraadpleegd op 31 maart 2025, van <https://tinyurl.com/wiensenederlands>
- Boekholt, P. T. F. M., & De Booij, E. P. (1987). *Geschiedenis van de school in Nederland vanaf de Middeleeuwen tot aan de huidige tijd*. Van Gorcum.
- Boettcher, W., & Sitta, H. (1978). *Der andere Grammatikunterricht*. Urban and Schwarzenberg.
- Bolton, T. L. (1894). Rhythm. *The American Journal of Psychology*, 6(2), 145-238. <https://doi.org/10.2307/1410948>
- Bonset, H. (2024). Taalbeschouwing als reflectie op taalgebruik. In Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Reds.), *Handboek Didactiek Nederlands*. Levende Talen. Geraadpleegd op 8 februari 2025, van <https://didactieknederlands.nl/nieuws/2024/04/taalbeschouwing-als-reflectie-op-taalgebruik/>
- Bonset, H., De Boer, M., & Ekens, T. (2021). *Nederlands in de onderbouw: Een praktische didactiek*. Coutinho.
- Bonset, H., Meestringa, T., & Ravesloot, C. (2012). *Handreiking schoolexamens Nederlands havo/vwo*. SLO.
- Boogaard, M., & Jansen, M. (Reds.). (2012). *Alles wat je altijd al had willen weten over taal: De taalcanon*. Meulenhoff.
- Booij, G. (1990). Spellingsysteem en fonologisch systeem. In A. J. Van Berkel & R. Kleijnen (Reds.), *Taalleerproblemen in het voortgezet onderwijs*. Foris Publications.

- Booij, G. (1996). Verbindingsklanken in samenstellingen en de nieuwe spellingregeling. *Nederlandse Taalkunde*, 1, 126-134.
- Braet, A., (1996, 30 augustus). Schoolvak Nederlands dreigt een schrale cursus te worden. *NRC Handelsblad*.
- Braun, J., Gese, H., & Ihle, A. (2025). Visualizing English and Swabian tense semantics in the classroom. In H. Härtl & K. Zaychenko (Eds.), *Grammatical categories in linguistics and education* (pp. 217-250). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783111140803-010>
- Bredel, U. (2021). Ende der Debatte? Zum Verzeichnis grundlegender grammatischer Fachausdrücke. *Didaktik Deutsch*, 26(50), 30-36. <https://doi.org/10.25656/01:22967>
- Broekhuis, H. (2013). *The syntax of Dutch: Adpositions and adpositional phrases*. Amsterdam University Press.
- Brøseth, H., & Nygård, M. (2023). Norwegian first-year student teachers' knowledge of L1 grammar. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 23(1), 1-30. <https://doi.org/10.21248/l1esll.2023.23.1.411>
- Brøseth, H., & Nygård, M. (2025). A Programme for L1 Norwegian grammar teaching on generative grounds. In H. Härtl & K. Zaychenko (Eds.), *Grammatical categories in linguistics and education* (pp. 33-62). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783111140803-003>
- Bursill-Hall, G. L. (1972). *Grammatica speculativa: Thomas of Erfurt*. Longman.
- Canagarajah, A. S. (1999). Interrogating the 'native speaker fallacy': Non-linguistic roots, non-pedagogical results. In G. Braine (Ed.), *Non-native educators in English language teaching* (pp. 77-92). Routledge.
- Candelier, M. (Ed.). (2010). *FREPA/CARAP: Framework of reference for pluralistic approaches to languages and cultures* (Rapport). European Centre for Modern Languages.
- Chamalaun, R. J. P. M. (2023). *The underestimated role of grammar in processing homophonous verb forms: The case of Dutch* [Dissertation]. Radboud Universiteit Nijmegen.
- Chamalaun, R., Bosman, A., & Ernestus, M. (2022). Teaching verb spelling through explicit direct instruction. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 22(1), 1-29. <https://doi.org/10.21248/l1esll.2022.22.1.379>
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. Mouton de Gruyter.
- Chomsky, N. (1964). Current issues in linguistic theory. In Fodor & Katz, *Structure of Language* (pp. 50-118). Prentice-Hall.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on government and binding: The Pisa lectures*. Foris Publications.
- Chomsky, N. (1986). *Barriers*. MIT Press.
- Clark, U. (2010). The problematics of prescribing grammatical knowledge: The case in England. In T. Locke (Ed.), *Beyond the grammar wars. A resource for teachers and students on developing language knowledge in the English/literacy classroom* (pp. 38-54). Routledge.

- Coenders, F. (2015). Docentontwikkelteams en de professionalisering van docenten. *De Nieuwe Meso*, 1, 62-66.
- Coigneau, D. (1990). Littera scripta manet: Rederijkers over 'letterkunst' en pen. In D. Coigneau, G. R. W. Dibbets, & P. Virgilio (Reds.), *Jaarboek De Fonteine. Jaargang 1987-1988* (pp. 49-110). Rapenbloem.
- Commissie Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen. (2008). *Eindrapport: Tijd voor onderwijs*. Tweede Kamer der Staten Generaal, Vergaderjaar 2007-2008, 31 007, nr. 6. Geraadpleegd op 23 januari 2025, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31007-6.pdf>
- Coppen, P-A. (2009). *Leren tasten in het duister* [Inaugurele rede]. Radboud Universiteit.
- Coppen, P-A. (2010). De taal is een rommeltje. *Levende Talen Magazine*, 98(Special Taalkunde), 26-28.
- Coppen, P-A. (2011). Grammatica is een werkwoord. In: S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Vijfentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands* (pp. 222-228). Academia Press.
- Coppen, P-A. (2012-a). Sturen zonder handen. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Zesentwintigste conferentie van Het Schoolvak Nederlands* (pp. 207-213). Academia Press.
- Coppen, P-A. (2012-b). 'Meneer moeten we dit kennen?' Hoe grammaticaonderwijs beter kan. *Onze Taal*, 81(2/3), 42-45.
- Coppen, P-A. (2013). Tegen het leed dat grammatica heet. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Zevenentwintigste Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 34-39). Academia Press.
- Coppen, P-A. (2016). Geschiedenis van het talenonderwijs in Nederland: Onderwijs in de moderne talen van 1500 tot heden. *Levende Talen Tijdschrift*, 17(4), 47-51.
- Coppen, P-A. (2018). De meesterschapsteams Nederlands over een nieuw curriculum. *Neerlandistiek.nl*. Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://neerlandistiek.nl/2018/02/de-meesterschapsteams-nederlands-over-een-nieuw-curriculum>
- Coppen, P-A. (2021-a). Taalbeschouwing, wat is dat? (deel 1). In Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Reds.), *Handboek Didactiek Nederlands*. Levende Talen. Geraadpleegd op 31 maart 2025, van <https://didactieknederlands.nl/handboek/2021/02/taalbeschouwing-wat-is-dat-deel-1/>
- Coppen, P-A. (2021-b). Taalbeschouwingsdidactiek: Bronnen (deel 3). In Werkgroep Onderzoek Didactiek (Reds.), *Handboek didactiek Nederlands*. Levende Talen. Geraadpleegd op 28 februari 2025, van <https://didactieknederlands.nl/handboek/2021/02/taalbeschouwingsdidactiek-bronnen-deel-3/>
- Coppen, P-A. (2024-a). Echter wordt weer echter. *Trouw*. Geraadpleegd op 19 februari 2025, van <https://www.trouw.nl/cultuur-media/echter-wordt-weer-echter~bb187191/>
- Coppen, P-A. (2024-b). Taalbeschouwing voor iedereen. In A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *37ste Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 272-276). Taalunie.

- Coppen, P-A., De Bruijn, T., Snel, B., Timmermans, M., Walinski, R., & Wassenberg, N. (2016). Een activerende didactiek voor taalbeschouwing. In: A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *30e Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 260-264). Skribis.
- Coppen, P-A., Dietz, F., Bax, S., Van Oostendorp, M., & Mantingh, E. (2024, 4 november). Taal leer je ook door na te denken. *Trouw*.
- Coppen, P-A., Evers-Vermeul, J., De Glopper, K., & Van Oostendorp, M. (2022). Wat moeten leerlingen weten over taal? Kennis en inzichten op het gebied van de taalkunde en taalbeheersing voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. *Neerlandistiek*. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://neerlandistiek.nl/2022/11/wat-moeten-leerlingen-weten-over-taal/>
- Coppen, P-A., Rongen, E., & Thevissen, K. (2017). *Activerende didactiek etymologie* (Rapport). Radboud Docenten Academie.
- Coppen, P-A. & Van Rijt, J. (2023-a). *Wat zou je moeten weten van de schoolgrammatica?* Taalcanon: Alles wat je altijd al had willen weten over taal. Geraadpleegd op 21 januari 2025, van <http://www.taalcanon.nl/vragen/wat-zou-je-moeten-weten-van-de-schoolgrammatica/>
- Coppen, P-A., & Van Rijt, J. (2023-b). Het fenomeen taal in de klas. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (Reds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (pp.183-193). Coutinho.
- Coppen, P-A., Van Rijt, J., Wijnands, A. & Dielemans, R. (2019). Vakdidactisch onderzoek naar grammaticaonderwijs in Nederland. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 135(2), 85-99. <https://doi.org/10.5117/TNTL2019.2.002.COPP>
- Cornips, L., Jaspers, J., & De Rooij, V. (2015). The politics of labelling youth vernaculars in the Netherlands and Belgium. In J. Nortier & B. A. Svendsen (Eds.), *Language, Youth and Identity in the 21st Century: Linguistic Practices across Urban Spaces* (pp. 45-69). Cambridge University Press.
- Corpus Gesproken Nederlands. (2014). *CGN Version 2.0.3*. Instituut voor de Nederlandse taal. Geraadpleegd op 27 februari 2025, van <https://hdl.handle.net/10032/tm-a2-k6>
- Corr, A., & Pineda, A. (Eds.) (2023). *Theoretical linguistics in the pre-university classroom*. Oxford University Press.
- Corver, N. (2015). Interjections as structured root expressions. In M. van Oostendorp & H. van Riemsdijk (Eds.), *Representing structure in phonology and syntax* (pp. 41-83). Mouton de Gruyter.
- Corver, N. (2022-a). Generatieve syntaxis van het Nederlands: Standen van zaken en een casusstudie. *Nederlandse Taalkunde* 27(1), 35-74. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2022.1.006.CORV>
- Corver, N. (2022-b). Adverbial -s as last resort: *n* and *a* get their support. *Natural Language & Linguistic Theory*, 40, 10231073. <https://doi.org/10.1007/s11049-021-09527-w>

- Council of Europe. (2020). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment* (companion volume). Geraadpleegd op 26 augustus 2024, van www.coe.int/lang-cefr
- Cummins, J. (2001). Bilingual children's mother tongue: Why is it important for education? *Sprogforum*, 19(7), 15-20.
- Cummins, J. (2017). Teaching minoritized students: Are additive approaches legitimate? *Harvard Educational Review*, 87(3), 404-425. <https://doi.org/10.17763/1943-5045-87.3.404>
- Curcio, M. (2015). Kontrastive Linguistik, Sprachbewusstheit und Mehrsprachigkeit. In V. Gannuscio (Hrsg.), *Kontrastive Perspektiven im deutschen Sprach- und Kulturerwerb: Deutsche Sprachwissenschaft international* (pp. 8-35). Peter Lang.
- Curriculum.nu. (2019, 10 oktober). *Leergebied Nederlands: Voorstel voor de basis van de herziening van de kerndoelen en eindtermen van de leraren en schoolleiders uit het ontwikkelteam Nederlands*.
- Das, H. (2023). *Poëzieonderwijs op maat: De ontwikkeling van de lyrische competentie van leerlingen op havo en vwo*. [Dissertatie]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Das, H., & De Vries, W. (2023). Van wedstrijd naar geletterdheid: De Olympiade als kans voor het schoolvak Nederlands. In A. Mottart, & S. Vanhooren (Reds.), *36ste Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 310-313). Skribis.
- DBNL. (2012). Communicatiemodel. In Stichting Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, *Algemeen letterkundig lexicon*. Geraadpleegd op 18 januari 2025, van https://www.dbnl.org/tekst/delao12algeo1_01/delao12algeo1_01_03518.php
- De Bonth, R. (1998). *De Aristarch van 't Y: De grammatica uit Balthazar Huydecopers Proeve van Taal- en Dichtkunde (1730)*. Shaker Publishing.
- De Bonth, R. (2022, 10 november). *Hij/zij/het brengt ons Sint-Nicolaas*. Neerlandistiek. Geraadpleegd op 5 februari 2025, van <https://neerlandistiek.nl/2022/11/hij-zij-het-brengt-ons-sint-nicolaas/>
- De Bruijn, T., Coppen, P-A., Snel, B., Timmermans, M., Walinski, R., & Wassenberg, N. (2016). *Activerende didactiek grammatica*. Radboud Docenten Academie. Geraadpleegd op 26 augustus 2024, van grammaticadidactiek.ruhosting.nl/DOT2014-2017.html
- De Bruijn, T., Dijkstra, S., Goossens, I., Peters-van Winsen, Q., & Schoolmeesters, Y. (2017). *Gelijk oversteken – van vwo naar universiteit*. Radboud Universiteit.
- De Glopper, K., & Pullen, C. (2018). Perspectieven op rijker schrijfonderwijs. *Levende Talen Magazine*, 105(3), 53-54.
- De Hoop, H. (2017). Omdat het kan. *VakTaal*, 30(4), 3.
- De Hoop, H. (2020). Het verlies van een persoonlijk voornaamwoord: Waarom hun straks geen hun meer zeggen. *Nederlandse Taalkunde*, 25(2-3), 355-362. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2020.2-3.018.DEHO>

- Dekker, S., Arocena-Egaña, E., & Günther-van der Meij, M. (2024, 29-31 augustus). *Pupils' language attitudes in regional minority communities: A comparative study of Frisian, Low Saxon and Basque* [Lezing]. 13th International Conference on Third Language Acquisition and Multilingualism, Groningen.
- Delarue, S. (2018, 5 april). 10 cruciale inzichten over meertaligheid en taalverwerving. *Neerlandistiek*. Geraadpleegd op 31 maart 2025, van <https://www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving/>
- Denham, K. (2020). Positioning students as linguistic and social experts: Teaching grammar and linguistics in the United States. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 20(3), 1-16. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2020.20.03.02>
- Denham, K., & Lobeck, A. (2010). *Linguistics at school: Language awareness in primary and secondary education*. Cambridge University Press.
- Den Hertog, C. H. (1892). *Nederlandsche spraakkunst: Handleiding ten dienste van aanstaande (taal)onderwijzers: Eerste stuk: De leer van den enkelvoudigen zin*. Versluys.
- Denneman, E., Evers-Vermeul, J., & Van den Bergh, H. (2021). Peerfeedback in het schrijfvaardigheidsonderwijs: De waarde van goede feedbackinstructie. *Levende Talen Tijdschrift*, 21(3), 25-36.
- De Planque, P. A. (1926). *Valcooch's Regel der duytische schoolmeesters: Bijdrage tot kennis van het schoolwezen in de zestiende eeuw*. Noordhoff.
- Dera, J. (2018). Productief omgaan met interpretatieverschillen in het voortgezet onderwijs. *Levende Talen Magazine*, 105(6), 5-8.
- Dera, J. (2023). Poëzieonderwijs: Gedichten beleven en gebruiken in de klas. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (Reds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek voor vakdidactiek Nederlands* (pp. 313-323). Coutinho.
- Dera, J., Gubbels, J., van der Loo, J., & Van Rijt, J. (2023). *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands*. Coutinho.
- De Saussure, F. (1916). *Cours de linguistique générale*. Payot.
- De Swart, P. (2023, 15 maart). *Van taaltrucjes naar taal snappen* [Voordracht]. Onderwijs van Morgen live, Amersfoort.
- De Swart, P., Windau, E., & Van Rijt, J. (2025). The grammar curriculum through the eyes of Dutch primary school teachers. *Language, Culture and Curriculum*, 1-23. <https://doi.org/10.1080/07908318.2025.2516008>
- D'Hoker, E. (2022). *Leerlingen en literatuur: Hoe vaardige lezers vormen*. Lannoo.
- Dielemans, R. & Coppen, P-A. (2021). Defining linguistic reasoning: Transposing and grounding a model for historical reasoning to the linguistic domain. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 9(1-2), 182-206. <https://doi.org/10.1075/dujal.19038.die>
- Dietz, F. (2021). *Lettering young readers in the age of enlightenment: Literacy, agency and progress in eighteenth-century children's books*. Palgrave Macmillan.

- Dietz, F. (2024). Werk voor handen en het hoofd: Schrijfvaardigheidsonderwijs in historisch perspectief. In R. Bouwer, M. Hamel, S. Van Norden, J. Steenbakkens, & E. Stronks (Reds.), *Opdat wij schrijven: Herinrichting van het schrijfonderwijs nu* (pp. 29-36). Pica.
- Dikke Van Dale. (2022). *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal* (16e editie). Van Dale.
- Doreleijers, K. (2023). Taalvariatie in de klas: Talige diversiteit benutten om taalbewustzijn te vergroten. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo, & J. van Rijt (Reds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (pp. 221-231). Coutinho.
- Doreleijers, K., Cornips, L., & Swanenberg, J. (2025). Youth language practices in Europe: Research interests, labeling and critical reflections [Unpublished]. *Pergamon Encyclopedia of Linguistics*.
- Doreleijers, K., Mourigh, K., & Swanenberg, J. (2023). Negotiating local in-group norms in times of globalization: Adnominal gender variation in two urban youth varieties in the Netherlands. *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication*, 15(8), 117-143. <https://doi.org/10.54337/ojs.globe.v15i.8041>
- Dovalil, V., & Hanulíková, A. (2023). Grammar and variation in the classroom: A roadmap for a qualified solution to grammatical cases of doubt in contemporary German. *Pedagogical Linguistics*, 4(1), 26-49. <https://doi.org/10.1075/pl.21017.dov>
- Duarte, J. (2022). Meertaligheid als cruciaal identiteitskenmerk: Een driehoeksperspectief voor het onderwijs. *Levende Talen Magazine*, 23(3), 15-19.
- Ebbels, S. H. (2007). Teaching grammar to school-aged children with specific language impairment using shape coding. *Child Language Teaching and Therapy*, 23(1), 67-93. <https://doi.org/10.1191/0265659007072143>
- Eckert, P. (2008). Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 453-476. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00374.x>
- ECMRL. (2022). *Seventh evaluation report on the implementation of the European charter for regional or minority languages in the Netherlands* (Rapport). Comité van Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages/Raad van Europa.
- Ekens, T., & Van Silfhout, G. (2023). Experimenteren met taal in leermiddelen vo: Een inventarisatie van actuele leermiddelen Nederlands. *Levende Talen Magazine*, 110(1), 26-30.
- Ellis, R. (2015). *Understanding second language acquisition* (2e editie). Oxford University Press.
- Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen. (2008). *Over de drempels met taal: De niveaus van taalvaardigheid*. SLO.
- Falk, Y., Lindqvist, C., & Bardel, C. (2015). The role of L1 explicit metalinguistic knowledge in L3 oral production at the initial state. *Bilingualism: Language and cognition*, 18(2), 227-235. <https://doi.org/10.1017/S1366728913000552>
- Fasoglio, D., Beeker, A., De Jong, K., Keuning, J., & Van Til, A. (2015). *CEFR-level writing skills for English, German and French*. SLO.

- Foolen, A., & De Hoop, H. (2009). Conflicting constraints on the interpretation of modal auxiliaries. In L. Hogeweg, H. de Hoop & A. L. Malchukov (Eds.), *Cross-linguistic semantics of tense, aspect, and modality* (pp. 303-316). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/la.148.12foo>
- Frank, H., Grezel, J., Kooiman, M., Steenbergen, W., & Zetstra, H. (2013). *Nieuw Nederlands 4-vwo*. Noordhoff Uitgevers.
- Frank, H., Groenenboom, H., Kooiman, M., Meerkerke, J., Metzmakers, M., Rooijackers, S., Schouwstra, M., Steenbergen, W., Suijkerbuik, A., Waszink, W., & Zetstra, H. (2023). *Nieuw Nederlands 4-vwo*. Noordhoff.
- Froemel, S. (2020). *Topologie als Brücke zwischen Linguistik und Schulgrammatik: Das Propädeutische Satztopologiemodell* [Dissertation Universität Stuttgart]. Schneider Verlag.
- Fuhrhop, N. (2021). Vergleichende Graphematik. In H. Lobin, A. Witt & A. Wöllstein (Hrsg.), *Deutsch in Europa: Sprachpolitisch, grammatisch, methodisch* (pp. 93-110). De Gruyter.
- Gavioli, L. (2000). The learner as researcher: Introducing corpus concordancing in the classroom. In G. Aston (Ed.), *Learning with Corpora* (pp. 108-137). CLUEB.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Geneste, D. (2012). De toepassing van digitale corpora binnen (en buiten) het talenlokaal. *Levende Talen Magazine*, 99(8), 22-26.
- Genootschap Onze Taal. (2021). Hoe kan het duidelijker? Tips voor duidelijkere teksten: Dat als. *Onze taal*, 90(5), 13.
- Gese, H. (2022). Wörter bauen: Ein visuell-haptischer Zugang zur Wortbildung. In D. Bryant & A. L. Zeppter (Eds.), *Performative Zugänge zu Deutsch als Zweitsprache (DaZ): Ein Lehr- und Praxisbuch* (pp. 252-266). Narr.
- Gezelle Meerburg, B., Wolf, H., De Jong, G. A., & Wallinga, A. (2017). *Kennisbasis Fries: Tweedegraadslerarenopleiding* (Rapport). 10voordeleraar.
- Goutier, L., & Van Rijt, J. (2025). Taalkundig redeneren in taalonderwijs: Didactiek en doorlopende leerlijn (3). In Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (Reds.), *Handboek Didactiek Nederlands*. Levende Talen. Geraadpleegd op 2 april 2025, van <https://didactieknederlands.nl/2025/03/taalkundig-redeneren-in-taalonderwijs-didactiek-en-doorlopende-leerlijn-3/>
- Granzow-Emden, M. (2021). Alles wie gehabt? Zum neuen Verzeichnis grundlegender grammatischer Fachausdrücke. *Didaktik Deutsch: Halbjahresschrift für die Didaktik der deutschen Sprache und Literatur*, 26(50), 24-29.
- Graus, J., & Coppen, P-A. (2016). Student teacher beliefs on grammar instruction. *Language Teaching Research*, 20(5), 571-599. <https://doi.org/10.1177/1362168815603237>
- Green, J., & Bloome, D. (1997). Ethnography and ethnographers of and in education: A situated perspective. In J. Flood, S. B. Heath, & D. Lapp (Eds.), *Handbook of research on teaching literacy through the communicative and visual arts* (pp. 181-202). Macmillan.

- Green, B., & Erixon, P. O. (2020). Understanding the (post-)national L1 subjects: Three problematics. In B. Green, & P. O. Erixon (Eds.), *Rethinking L1 education in a global era* (pp. 259-285). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-55997-7_12
- Groot Koerkamp, L. (2024). *Lessenset grammatica: Redeneren over taal* [Werkstuk MA Neerlandistiek]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Guiraud, P. (1971). Lucien Tesnière and transformational grammar. *Language Sciences*, 15, 1-6.
- Günther-van der Meij, M. T. (2018). *The impact of degree of bilingualism on L3 development: English language development in early and later bilinguals in the Frisian context* [Dissertatie]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Günther-van der Meij, M. T. (2021). Buur- en streektaalen op de pabo en netwerk van gastleraren. In A. Riemersma, J. Duarte, M. T. Günther-van der Meij, C. Robinson-Jones, A. van Dijk-van 't Noordende, & L. Nap (Reds.), *Gelijke kansen met meertalige pabo's – de pabo in en voor een meertalige en multiculturele maatschappij*. Stenden/NHL Uitgeverij.
- Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., De Rooij, J. & Van den Toorn, M. (1997). Woordvolgorde in de zin (versie 2.1). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Geraadpleegd op 23 april 2025, van <https://e-ans.ivdnt.org/topics/pid/ans21lingtopic>
- Hagen, A. (1980). Sociolinguïstiek en moedertaalonderwijs 1: Enkele sociolinguïstische achtergronden. In M. Klein (Red.), *Taal kundig beschouwd* (pp. 224-245). Martinus Nijhoff.
- Hamburger Autorenkollektiv. (1975). *Sprachunterricht gleich Linguistik? Zur Kritik des linguistisierten Sprachunterrichts*. J. B. Metzler.
- Härtl, H., & Zaychenko, K. (Eds.). (2025). *Grammatical categories in linguistics and education*. De Gruyter.
- Hauser, M., Chomsky, N., & Fitch, T. W. (2002). The Faculty of Language: What is it, who has it, and how did it evolve. *Science*, 298(5598), 1569-1579. <https://doi.org/10.1126/science.298.5598.1569>
- Hawkins, E. (1984). *Awareness of language: An introduction*. Cambridge University Press.
- Healy, K. (2019). *Data visualisation: A practical introduction*. Princeton University Press.
- Helbig, G. (Hg.). (1971). *Beiträge zur Valenztheorie*. Mouton.
- Helm, G. (2022). *Das lokomotische Satzmodell: Satztopologie im Unterricht der Primarstufe*. Sprachlich Literarisches Lernen und Deutschdidaktik (SLLD). <https://doi.org/10.46586/SLLD.220/>
- Hendrix, A. (1997). *Taalkunde getoetst: De validatie van een vakonderdeel taalkunde in het schoolvak Nederlands* [Proefschrift]. Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Hendrix, T., & Hulshof, H. (1999). Op taalkunde afgestemd: Algemene vaardigheden en vakspecifieke leerstof in het studiehuis: het geval Nederlands. *Levende Talen Magazine*, 86(537), 122-131.

- Hennessy, J., & Mannix McNamara, P. (2012). 'What rough beast?' Conceptualising the poetry teacher in Ireland through the eyes of the pupil. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40(4), 379-394. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2012.724657>
- Hennig, M., & Langlotz, M. (2020). Das 'Verzeichnis grundlegender grammatischer Fachausdrücke' 2019: Neue Angebote für die Schulgrammatik. *Didaktik Deutsch*, 25(49), 70-84.
- Herder, A., Pleumeekers, J., & Van Schaik, N. (2024). *Toelichtingsdocument conceptexamenprogramma's Nederlandse taal en literatuur – vmbo, havo en vwo* (Rapport). SLO.
- Herder, A., Van Silfhout, G., & Jansen, I. (2021, september). *Startnotitie Nederlands: Bovenbouw voortgezet onderwijs*. SLO.
- Herman, L., & Vervaeck, B. (2005). *Vertelduivels: Handboek verhaalanalyse*. Uitgeverij Vantilt.
- Het Leerkanaal. (2018, 25 november). *Voorzetsels – Nederlandse Taal*. Geraadpleegd op 21 januari 2025, van <https://www.youtube.com/watch?v=gualE1e-WD8>
- Hilton, N., & Gooskens, C. (2013). Language policies and attitudes towards Frisian in the Netherlands. In C. Gooskens & R. van Bezooijen (Eds.), *Phonetics in Europe: Perception and Production* (pp. 139-157). P.I.E. Peter Lang.
- Holtman, A. (1996). *A generative theory of rhyme: An optimality approach*. OTS.
- Honda, M., & O'Neil, W. (2007). *Thinking linguistically. A scientific approach to language*. Wiley Blackwell.
- Hong, S. C. (2010). EFL learners' consciousness-raising through a corpus-based approach. *English Teaching*, 65(1), 57-86. <https://doi.org/10.15858/engtea.65.1.201003.57>
- Hoogvliet, J. M. (1903). *Lingua: Een beknopt leer- en handboek van algemeene en Nederlandsche taalkennis*. S. L. van Looy.
- Horst, M., White, J., & Bell, P. (2010). First and second language knowledge in the language classroom. *International Journal of Bilingualism*, 14(3), 331-349. <https://doi.org/10.1177/1367006910367848>
- Hubers, F., Trompenaars, T., Collin, S., De Schepper, K., & De Hoop, H. (2020). Hypercorrection as a by-product of education. *Applied Linguistics*, 41(4), 552-574. <https://doi.org/10.1093/applin/amz001>
- Hudson, R. (2004). Why education needs linguistics (and vice versa). *Journal of Linguistics*, 40(1), 105-130. <https://doi.org/10.1017/S0022226703002342>
- Hudson, R. (2020). Towards a pedagogical linguistics. *Pedagogical Linguistics*, 1(1), 8-33. <https://doi.org/10.1075/pl.19011.hud>
- Hudson, R., & Sheldon, N. (2013). Linguistics at school: The UK Linguistics Olympiad. *Language and Linguistics Compass*, 7(2), 91-104. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12010>
- Hudson-Kam, C. L., & Newport, E. L. (2005). Regularizing unpredictable variation: The roles of adult and child learners in language formation and change. *Language Learning and Development*, 1(2), 151-195. <https://doi.org/10.1080/15475441.2005.9684215>

- Hulshof, H. (1971). *Taalsysteem en taalbouwsels: Inleiding tot een Nederlandse schoolgrammatica en teksttheorie op transformationeel-generatieve grondslag*. NIB.
- Hulshof, H. (Red.). (1991). Taalkunde in het voortgezet onderwijs: Ten geleide. *Levende Talen Magazine*, 78(461), 233-234.
- Hulshof, H. (2011). *Taalkunde op school, hier en daar na veertig jaar* [Afscheidslezing]. Universiteit Leiden.
- Hulshof, H. (2013-a). Onderzoek naar taalkundeonderwijs: Geloof en empirie. In T. Janssen & T. van Strien (Reds.), *Neerlandistiek in beeld* (pp. 263-272). Stichting Neerlandistiek VU.
- Hulshof, H. (2013-b, mei). *De taalcanon in de klas: Wat is daarvoor nodig?* [Conference Paper Taalkundeonderwijs]. Meertens Instituut Amsterdam.
- Hulshof, H., & Hendrix, T. (Reds.). (2010). *Taalkunde en het schoolvak Nederlands*. VLLT.
- Hulshof, H., Kwakernaak, E., & Wilhelm, F. (2015). *Geschiedenis van het talenonderwijs in Nederland: Onderwijs in de moderne talen van 1500 tot heden*. Uitgeverij Passage.
- Hulshof, H., & Van der Logt, A. (2010). Didactische modellen voor taalkunde. In H. Hulshof & T. Hendrix (Reds.), *Taalkunde en het schoolvak Nederlands*. VLLT.
- Hulshof, H. & Van Rijt, J. (2020). Is het schoolvak Nederlands inspirerender geworden? De relatie tussen taalkunde en het schoolvak Nederlands opnieuw bekeken. *Nederlandse Taalkunde*, 25(2-3), 437-445. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2020.2-3.026.HULS>
- Instituut voor de Nederlandse taal. (z.d.). *Connen*. Geraadpleegd op 27 januari 2025, van https://gtb.ivdnt.org/iWDB/search?actie=article&wdb=MNW&id=22941&Betekenis_id=22941.sense.4
- Jakobson, R., (1987). Linguistics and poetics. In R. Jakobson (Ed.), *Language in literature* (pp. 62-94). Harvard University Press.
- Janssen, N., & Van Keulen, R. (2023). Redeneren en inzichten verwerven over literatuur. In WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Eds.), *Handboek Didactiek Nederlands*. Levende Talen. Geraadpleegd op 12 januari 2025, van <https://didactieknederlands.nl/handboek/2023/05/redeneren-en-inzichten-verwerven-over-literatuur/>
- Janssen, T. (2003). Inspirerend ‘Nederlands’? Een pleidooi voor doorstroom van kennis over taal. *Nederlandse Taalkunde*, 8, 301-314.
- Janssens, J., Van Daele, R., & Uyttersprot, V. (Reds.). (1991). *Van den vos Reynaerde: Het Comburgse handschrift* (2e druk). Uitgeverij Davidsfonds.
- Jarvis, S., & Pavlenko, A. (2007). *Crosslinguistic influence in language and cognition* (1st edition). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203935927>
- Johns, T. (1991). Should you be persuaded – two samples of data-driven learning materials. In T. Johns & P. King (Eds.), *Classroom Concordancing* (pp. 1-16). ELR Journal.
- Jonckheere, S. (2012). Talensensibilisering in het basisonderwijs: Op een positieve manier omgaan met talen in de klas. In A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *26e Conferentie Het Schoolvak Nederlands* (pp. 30-33). Academia Press.

- Jonkman, R. J. (2017). Ontwikkeling van een taalkennistoets voor Fries op school: De Frisiatoets. In R. J. Jonkman (Red.), *Wêr hast it wei? Evaluaasjesysteem Frysk* (pp. 9-23). NHL Hogeschool.
- Keddie, N. (1971). Classroom knowledge. In M. F. D. Young (Ed.), *Knowledge and control: New directions for the sociology of education* (pp. 133-160). Collier MacMillan.
- Kelpin, F. (2019). *Over taalsymbolen*. Geraadpleegd op 5 februari 2025, van <https://www.kelpin.nl/fred/download/montessori/Taalverwerving/taalsymbolen.pdf>
- Kintsch, W. (1998). Literary texts. In: W. Kintsch (Ed.), *Comprehension: A paradigm of cognition* (pp. 204-213). Cambridge University Press.
- Klinkenberg, S., & De Vroomen, J. (Reds.). (1988). *Tussen Apollo en Hermes: Hoofdstukken uit de geschiedenis van moedertaalonderwijs in en buiten Nederland*. Instituut voor Leerplanontwikkeling.
- Korthals Altes, L. (2014). *Ethos and narrative interpretation: The negotiation of values in fiction*. University of Nebraska Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1d9nm18>
- Kraak, A., & Klooster, W. G. (1968). *Syntaxis*. Stam-Kemperman N.V.
- Kroon, S. (1982). Taalwetenschap, moedertaalonderwijs en onderwijsstaalkunde. *Gramma*, 6(1), 1-16.
- Kroon, S. (1985). *Grammatica en communicatie in het onderwijs Nederlands* [Proefschrift Katholieke Universiteit Nijmegen]. Wolters-Noordhoff.
- Kroon, S., & Spotti, M. (2024). L1 Education in times of globalization, digitalization and super-diversity: A plea for an international comparative empirical-interpretive approach. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 24(2). <https://doi.org/10.21248/l1esll.2024.24.2.673>
- Kroon, S., & Sturm, J. (1996). Davut, Canan en de schildpad: Over (taal)onderwijs in een meertalige klas. *Spiegel*, 14(1), 27-53.
- Kroon, S., & Sturm, J. (2007). International comparative case study research in education: Key incident analysis and international triangulation. In W. Herrlitz, S. Ongstad & P-H. van de Ven (Eds.), *Research on mother tongue education in a comparative international perspective: Theoretical and methodological issues* (pp. 99-118). Rodopi. https://doi.org/10.1163/9789401204965_006
- Kruisinga, E. (1913). Klankleer in de klas. *De nieuwe Taalgids*, 7, 243-250; 291-299.
- LAKS. (2024). *Taalgids*. Landelijk Actie Komitee Scholieren. Geraadpleegd op 29 november 2024, van <https://www.laks.nl/projecten/laks-taalgids/>
- Landsbergen, F. (2024, 28 maart). 'Kunnen' (deel 2): Een werkwoord met ambitie: Een hulpwerkwoord dat stiekem een hoofdwerkwoord wil zijn. Geraadpleegd op 22 januari 2025, van <https://ivdnt.org/actueel/woorden-van-de-week/grammaticasafari/kunnen-deel-2-een-hulpwerkwoord-met-ambitie/>
- Leclercq, R. (1988). Valentie: Stiefkind in de Nederlandse taalkunde. *Handelingen Tiende Colloquium Neerlandicum*, 10, 193-203.

- Leenders, G. P. M. (2020). Grammaticaal taalbewustzijn in de vakken Nederlands, Engels en Duits: Wie/wat+ waar ben ik nou eigenlijk mee bezig? *Levende Talen Magazine*, 107(3), 14-20.
- Leenders, G. P. M. (2025). *Bewuste taalvaardigheid ontleed: Onderzoek naar contextrijk, taalcontrastief en procesgericht grammaticaonderwijs in de vakken Nederlands, Engels en Duits*. <https://doi.org/10.33540/2863>
- Leenders, G., Van Amstel, M., De Graaff, R., & Van Koppen, M. (2024). Het didactiseren van bewuste taalvaardigheid in het grammaticaonderwijs: Grammaticale concepten ingebed in hun grammaticale en taalcontrastieve context. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 13. <https://doi.org/10.51751/dujal16273>
- Lehmann, A.-S. (2019). An alphabet of colors: Valcooch's Rules and the emergence of sense-based learning around 1600. *Netherlands Yearbook for History of Art*, 68(1), 168-203.
- Leibniz-Institut für Deutsche Sprache. (2019, 7 november). *Laut, Buchstabe, Wort und Satz: Verzeichnis grundlegender grammatischer Fachausdrücke*. Geraadpleegd op 23 april 2025, van https://grammis.ids-Mannheim.de/pdf/sgt/Verzeichnis_grammatischer_Fachausdruecke_180220.pdf
- Lewis, M. P. (Ed.). (2009). *Ethnologue: Languages of the World* (16th edition). SIL International.
- Lightbown, P., & Spada, N. (2013). *How languages are learned* (4th edition). Oxford University Press.
- Lin, M. H. (2021). Effects of data-driven learning on college students of different grammar proficiencies: A preliminary empirical assessment in EFL classes. *Sage Open*, 11(3). <https://doi.org/10.1177/21582440211029936>
- Loonen, L. J. M. (2003). *Stante pede gaande van dichtbij langs AF bestemming @* [Proefschrift]. Universiteit Utrecht.
- Lowan. (z.d.). *Toetsing op ERK of Meijerink*. Geraadpleegd op 26 augustus 2024, van www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/02/Toetsing-op-ERK-of-Meijerink.pdf
- MacDonald, J. (2018). Hearing lips and seeing voices: The origins and development of the 'McGurk Effect' and reflections on audio-visual speech perception over the last 40 years. *Multisensory Research*, 31, 7-18. <https://doi.org/10.1163/22134808-00002548>
- MacWhinney, B. (2000). *The CHILDES Project: Tools for analyzing talk* (3rd edition). Lawrence Erlbaum Associates.
- Magito, T., & Sissing, H. (2012). *Soms moet het werkelijk stil zijn ... Onderwijsgedichten 1591-2010* (2e druk). Uitgeverij Douane.
- Mantingh, E. (2022). Ik probeer mijn ganzenveer: Over vogels die geschiedenis schreven. In: J. L. van Zanden (Ed.), *Gevleugelde geschiedenis van Nederland: De Nederlanders en hun vogels* (pp. 58-76, 430-432, 458-460). Ambo/Anthos.
- Marynissen, A., Bock, D., & Terhalle, A. (2021). Op weg naar een geschreven eenheidstaal. *Taal en Tongval*, 73(2), 245-295. <https://doi.org/10.5117/TET2021.5.MARY>

- Mathijssen, M. A. J. M. (1982). *De elite en de mythe: Een sociologische analyse van strijd om onderwijsverandering*. Van Loghum-Slaterus.
- McEnery, T., & Wilson, A. (2001). *Corpus linguistics: An introduction* (2nd edition). Edinburgh University Press.
- McManus, K. (2021). Examining the effectiveness of language-switching practice for reducing cross-language competition in L2 grammatical processing. *Bilingualism: Language and Cognition*, 24(1), 167-184. <https://doi.org/10.1017/S1366728920000218>
- McManus, K., & Marsden, E. (2017). Online and offline effects of L1 practice in L2 grammar learning: A partial replication. *Studies in Second Language Acquisition*, 40(2), 459-475. <https://doi.org/10.1017/S0272263117000171>
- McManus, K., & Marsden, E. (2019). Using explicit instruction about L1 to reduce crosslinguistic effects in L2 grammar learning: Evidence from oral production in L2 French. *The Modern Language Journal*, 103(2), 459-480. <https://doi.org/10.1111/modl.12567>
- Meesterschapsteam Nederlands. (2016). *Manifest Nederlands op school*. Geraadpleegd op 8 februari 2025, van <https://vakdidactiekgw.nl/wp-content/uploads/2016/01/Manifest-Nederlands-op-School.pdf>
- Meesterschapsteam Nederlands. (2018). *Visie op de toekomst van het curriculum Nederlands* (Versie 1.5). Geraadpleegd op 19 mei 2025, van <https://nederlands.vakdidactiekgw.nl/publicaties/>.
- Meesterschapsteam Nederlands. (2021). *Bewuste geletterdheid in perspectief: Kennis, vaardigheden en inzichten* (Rapport). Vakdidactiek Geesteswetenschappen Nederlands.
- Medgyes, P. (2001). How's this for fun? The role of humour in the ELT classroom and ELT teaching materials. In M. Bax & J-W. Zwart (Eds.), *Reflections on language and language learning in honour of Arthur van Essen* (pp. 105-118). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/z.109.14med>
- Meestringa, T., & Oosterloo, A. (2015), *Referinsjeramt Frysk*. Afûk.
- Meibauer, J., Demske, U., Geilfuß-Wolfgang, J., Pafel, J., Ramers, K. H., Rothweiler, M., & Steinbach, M. (2015). *Einführung in die germanistische Linguistik* (3. Auflage). J.B. Metzler.
- Meijerink, H. P., Jetschert, J. F., Rijlaarsdam, G. C. W., Van den Bergh, H. H. & Van Streun, A. (Reds.). (2009). *Referentiekader taal en rekenen: De referentieniveaus*. Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen.
- Meirieu, P. (2019). *Pedagogiek: De plicht om weerstand te bieden*. Uitgeverij Phronese.
- Metzger, S. (2017). *Grammatik unterrichten mit dem Feldermodell: Didaktische Grundlagen und Aufgaben für die Orientierungsstufe*. Klett Kallmeyer.
- Moesker, M., & Das, H. (2010). "Leerlingen stellen vragen aan taal". In H. Hulshof & T. Hendrix (Reds.), *Taalkunde en het schoolvak Nederlands* (pp. 38-43). VLLT.
- Mooij, R., & Sweep, J. (2019). Semantisch grammaticaonderwijs: Beter ontleden en formuleren. *Levende Talen Tijdschrift*, 20(1), 3-16.

- Moon S., & Oh, S. Y. (2018). Unlearning overgenerated be through data-driven learning in the secondary EFL classroom. *ReCALL*, 30(1), 48-67. <https://doi.org/10.1017/S0958344017000246>
- Moore, T. (2004). The critical thinking debate: How general are thinking skills? *Higher Education Research & Development*, 23(1), 3-18. <https://doi.org/10.1080/0729436032000168469>
- Mos, M. (2019). Taalwetenschap in de klas: Taalkundig onderzoek voor en door leerlingen. In: A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *33e conferentie onderwijs Nederlands* (pp. 320-323). Hogeschool Windesheim.
- Moseley, D., Baumfield, V., Elliott, J., Gregson, M., Higgins, S., Miller, J., & Newton, D. P. (2005). *Frameworks for thinking: A handbook for teaching and learning*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489914>
- Moss, B., Lapp, D., Grant, M., & Johnson, K. (2022). *Close Reading in het voortgezet onderwijs* (Nederlandse bewerking: M. van Logchem, L. Bunte, T. van Dalen, & D. Mijs). Pica.
- Mulder, J. (2007). Establishing linguistics in secondary education in Victoria, Australia. *Language and Linguistics Compass*, 1(3), 133-154. <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2007.00010.x>
- Mulder, J. (2011). Grammar in English curricula: Why should linguists care? *Language and Linguistics Compass* 5(12), 835-847. <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2011.00316.x>
- Myhill, D. (2010). Ways of knowing: Grammar as a tool for developing writing. In T. Locke (Ed.), *Beyond the grammar wars: A resource for teachers and students on developing language knowledge in the English/literacy classroom* (p. 139-158). Routledge.
- Myhill, D. (2021). Grammar re-imagined: Foregrounding understanding of language choice in writing. *English in Education*, 55(3), 265-278. <https://doi.org/10.1080/04250494.2021.1885975>
- Myhill, D. A., Jones, S. M., Lines, H., & Watson, A. (2011). Re-thinking grammar: The impact of embedded grammar teaching on students' writing and students' metalinguistic understanding. *Research Papers in Education*, 27(2), 139-166. <https://doi.org/10.1080/02671522.2011.637640>
- Nadeau, M., Quevillon Lacasse, C., Giguère, M-H., Arseneau, R., & Fisher, C. (2020). Teaching syntax and punctuation in French L1: How the notion of sentence was operationalized in innovative didactic devices. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 20(3), 1-28. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2020.20.03.05>
- Neijt, A. (1991). *Universele fonologie*. Foris Publications.
- Neijt, A. (1999). Spelling. In W. Smedts & P. C. Paardekooper (Reds.), *De Nederlandse taalkunde in kaart* (pp. 249-256). Acco.
- Neijt, A. (2012). Is spelling taal? Over de meerlagigheid van het taalsysteem. In M. Boogaard & M. Janssen (Reds.), *De Taalcanon: Alles wat je altijd al had willen weten over taal* (pp. 161-163). Meulenhoff.

- Neijt, A., Witte, T., Coppen, P.-A., Mantingh, E., & Oosterholt, J. (2016). *Dossier bewuste geletterdheid*. Vakdidactiek Geesteswetenschappen.
- Neutelings, T. (2010). Taal moet je niet alleen gebruiken: De mogelijkheden van taalkunde in het voortgezet onderwijs. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Vierentwintigste conferentie het schoolvak Nederlands* (pp. 231-235). Academia Press.
- Noë, R. (2018). *Een topjaar voor eikels: De grappigste taalkronkels uit de media*. Genootschap Onze Taal.
- Nortier, J. (2018). Youth languages. In A. Ziegler (Ed.), *Youth languages: Current perspectives of international research* (pp. 3-24). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110472226-001>
- Nortier, J. (2024, 28 november). Aanbevolen artikelen uit de taalkunde. *Neerlandistiek*. Geraadpleegd op 28 november 2024, van <https://neerlandistiek.nl/2024/11/aanbevolen-artikelen-uit-de-taalkunde-7/>
- NOS Teletekst. (2024, 19 november). *Iran: student in ondergoed naar huis*.
- Nowak, J. (2021). Zur Diachronie der satzinternen Großschreibung im Niederländischen. *Taal en Tongval*, 73(2), 209-243. <https://doi.org/10.5117/TET2021.4.NOWA>
- NPO Startpunt. (2022, 9 september). 'Er zat zeker een kakker tegenover mij' | *First Dates Classics* | NPO 3 TV [Video]. Geraadpleegd op 26 november 2024, van https://www.youtube.com/watch?v=Io2_B5UEMno
- NRO. (2024, 11 juli). *Woordenschat*. Geraadpleegd op 17 februari 2024, van <https://www.onderwijskennis.nl/themas/woordenschat>
- Nunn, A. M. (1998). *Dutch orthography: A systematic investigation of the spelling of Dutch words* [Doctoral dissertation, Katholieke Universiteit Nijmegen]. Holland Academic Graphics.
- Nuyts, J., Caers, W., & Goelen, H.-J. (2022). System and variation in the Dutch modals. In G. Kristiansen, K. Franco, S. De Pascale, L. Rosseel & W. Zhang (Eds.), *Cognitive sociolinguistics revisited* (pp. 242-250). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110733945-020>
- Nygård, M., & Brøseth, H. (2025). A programme for L1 Norwegian grammar teaching on generative grounds. In: H. Hartl & K. Zaychenko (Eds.), *Grammatical categories in linguistics and education* (pp. 33-62). De Gruyter Mouton.
- Odlin, T. (2003). Cross-linguistic influence. In C. J. Doughty, & H. Michael (Eds.), *The handbook of second language acquisition* (pp. 436-486). Blackwell Publishing.
- Omniglot. (z.d.). *Cockerel/Rooster sounds*. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://www.omniglot.com/language/animalsounds/cockerel.htm>
- Oosterheert, I., & Meijer, P. (2017). Wat creativiteitsontwikkeling in het onderwijs behoeft. *Pedagogische Studiën*, 94(3), 196-210.
- Paardekooper, P. C. (1968). *De ontleedkundige les: Brugklassspraakkunst*. Malmberg.

- Padgett, E. & Curwood, J. (2016). A figment of their imagination: Adolescent poetic literacy in an online affinity space. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 59(4), 397-407. <https://doi.org/10.1002/jaal.453>
- Paradis, J., Genesee, F., & Crago, M. B. (2004). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*. Paul H. Brookes Publishing Co.
- Parafita Couto, MCarmen. (2022). *Leiden Learner Corpus*. <https://doi.org/10.34894/C65E2R>
- Peeters, E., & Bax, S. (2023). Leren de wereld te lezen: Op weg naar een intermediale literatuurdidactiek. *Vooys*, 41(4), 6-16.
- Pennycook, A. (2016). Mobile times, mobile terms: The trans-super-poly-metro movement. In N. Coupland (Ed.), *Sociolinguistics: theoretical debates* (pp. 201-216). Cambridge University Press.
- Plomp, T., & Nieveen, N. (Eds.). (2013). *Educational design research*. SLO.
- Prenger, J., Pleumeekers, J., Van Zanten, M., Schmidt, V., Teunis, B., Brand, M., Bron, J. (2023). *Conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde*. SLO.
- Prinsen, S., Witte, T., & Suhre, C. (2018). Imago en inhoud van het schoolvak Nederlands. *Levende Talen Tijdschrift*, 19(3), 26-35.
- Profielversterkingsteam Nederlands. (2024, 1 februari). *Profielversterking Nederlands*. Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://www.rug.nl/let/profielversterking-nederlands/>
- Pronk, D., & Sweep, J. (2019). In het teken van taal; Schrijven en spreken over taal, een goed idee. *Levende Talen Tijdschrift*, 20(4), 37-48.
- Provinsje Fryslân. (2024). *Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024-2028*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties/Provincie Fryslân.
- Pulinx, R., Van Avermaet, P., & Agirdag, O. (2017). Silencing linguistic diversity: The extent, the determinants and consequences of the monolingual beliefs of Flemish teachers. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 20(5), 542-556. <https://doi.org/10.1080/13670050.2015.1102860>
- Purgina, M., Mozgovoy, M., & Blake, J. (2020). WordBricks: Mobile technology and visual grammar formalism for gamification of natural language grammar acquisition. *Journal of Educational Computing Research*, 58(1), 126-159. <https://doi.org/10.1177/0735633119833010>
- Quist, P. (2008). Sociolinguistic approaches to multiethnolect: Language variety and stylistic practice. *International journal of Bilingualism*, 12(1-2), 43-61. <https://doi.org/10.1177/13670069080120010401>
- Raad van Europa (z.d.). *Assessment grid Dutch*. Geraadpleegd op 26 augustus 2024, van <https://rm.coe.int/168045bb51>
- Rampton, B. (2015). Contemporary urban vernaculars. In J. Nortier & B. A. Svendsen (Eds.), *Language, youth and identity in the 21st Century: Linguistic practices across urban spaces* (pp. 24-44). Cambridge University Press.

- Renkema, J. (2020-a). *kennen/kunnen*. Schrijfwijzer. Geraadpleegd op 6 december 2024, van <https://www.schrijfwijzer.nl/taalvragen/verwarwoordenboek/verwarwoord/307/kennen-kunnen>
- Renkema, J. (2020-b). *Schrijfwijzer* (6e druk). Boom.
- Rieux, J., & Rollain, B. E. (1975). *General and rational grammar: The Port Royal grammar by Antoine Arnauld and Claude Lancelot* (edited and translated with an introduction and notes). Mouton.
- Robijn, M. (2023). *Aandacht voor diep lezen: Een blik op 21e-eeuwse geletterdheid*. Stichting Lezen.
- Roche, J., & Suñer, F. (2016). Metaphors and grammar teaching. *Yearbook of the German Cognitive Linguistics Association*, 4(1), 89-112. <https://doi.org/10.1515/gcla-2016-0008>
- Roehr, K., & Gánem-Gutiérrez, G. A. (2009). The status of metalinguistic knowledge in instructed adult L2 learning. *Language Awareness*, 18(2), 165-181. <https://doi.org/10.1080/09658410902855854>
- Roodenburg, J., & Hulk, A. (2009). 'Gender' puzzels. *Taal en tongval*, 61(3), 143-164. <https://doi.org/10.5117/TET2009.1.ROOD>
- Rooijackers, P. (2023). *Oog voor diep begrip: Onderzoek naar het tekstbegrip van vwo-leerlingen* [Dissertatie, Universiteit Utrecht]. Cito.
- Rosen, H. (1982). Sociolinguistics and the teaching of the mother tongue. *Gramma*, 6(1), 49-61.
- Royen, G. (1947-1954). *Buigingsverschijnselen in het Nederlands: Delen I-IV*. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij.
- Rudd, L. (2012). Just Slammin! Adolescents' construction of identity through performance poetry. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 55(8), 682-691. <https://doi.org/10.1002/JAAL.00083>
- Rutten, A. (2024). Kijken, verslinden, verdwijnen: Over Memoires van een luipaard van Peter Verhelst. In J. Dera & J. Joosten (Reds), *Uit het hart: Opstellen over moderne Vlaamse literatuur* (pp. 23-36). AFdH.
- Sallabank, J. (2012). Diversity and language policy for endangered languages. In Spolsky, B. (Ed.), *The Cambridge Handbook of Language Policy* (pp. 100-123). Cambridge University Press.
- Sandra, D. (2010). Homophone dominance at the whole-word and sub-word levels: Spelling errors suggest full-form storage of regularly inflected verb forms. *Language and speech*, 53(3), 405-444. <https://doi.org/10.1177/0023830910371459>
- Sawer, W., & Van den Ven, P-H. (2007). Starting points: Paradigms in mother tongue education. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*, 7(1), 5-20. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2007.07.01.06>
- Schaap, H., Leeferink, H., & Meijer, P. (2018). Professionele leergemeenschappen in het voortgezet onderwijs: Ervaren professionele ruimte voor professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling. *Pedagogische Studiën*, 95(3), 131-152.

- Schlipphack, I. (2012). *Generative Grammatik für die Schule* [Dissertation, Bergische Universität Wuppertal]. Tectum Verlag.
- Schmeets, H., & Cornips, L. (2021). Welke talen en dialecten spreken we thuis en gebruiken we op sociale media? *Statistische Trends*, 5(23), 1-19.
- Schoenmakers, G.-J., & Piepers, J. (2018) Echter kan het wel! *Levende Talen Magazine*, 105(4), 10-13.
- Scholierenacademie RUG. (2024). *Uitleg onderzoekscyclus*. Geraadpleegd op 3 februari 2025, van <https://www.rug.nl/society-business/scholierenacademie/documenten-onderzoeksvaardigheden/uitleg-onderzoekscyclus.pdf>
- Schotanus, Y. P. (2020). *Singing as a figure of speech, music as punctuation: A study into music as a means to support the processing of sung language* [Doctoral thesis]. Utrecht University.
- Schotel, G. D. J. (1875). *Dirck Adriaensz Valcooch's Regel der Duytsche schoolmeesters (...)*. 's-Gravenhage: Joh. Ykema.
- Schraw, G., & Bruning, R. (1999). How implicit models of reading affect motivation to read and reading engagement. *Scientific Studies of Reading*, 3(3), 281-302. https://doi.org/10.1207/s1532799xssro303_5
- Schwietzer, J., & Benati, A. (Eds.). (2019). *The Cambridge handbook of language learning*. Cambridge University Press.
- Sendén, M. G., Bäck, E. A., & Lindqvist, A. (2015). Introducing a gender-neutral pronoun in a natural gender language: The influence of time on attitudes and behavior. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00893>
- Severiens, S., Van der Boom, E., Ouwehand, K., & Meeuwisse, M. (2019). Schoolcompositie en kenmerken van onderwijskwaliteit op vo-scholen: Resultaten van secundaire analyses op de Nederlandse data in het OESO-TALIS 2013 bestand. *Pedagogische Studiën*, 95(4), 254-271.
- Severijnen, O., Banga, A., & Sweep, J. (2022). Morfologie. In A. Banga, P. Poelmans, J. Sweep, & V. Verhagen (Reds.), *Handboek Taalkunde* (pp. 55-91). Coutinho.
- SGN. (2023). *Nederlandse grammatica klas 2 2023-2024* (intern document). Stedelijk Gymnasium Nijmegen.
- Sheehan, M., Corr, A., Havinga, A., Kasstan, J., & Schifano, N. (2021). Rethinking the UK languages curriculum: Arguments for the inclusion of linguistics. *Modern Languages Open*, (1), 14-24. <https://doi.org/10.3828/mlo.voio.368>
- Sigvardsson, A. (2017). Teaching poetry reading in secondary education: Findings from a systematic literature review. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(5), 584-599. <https://doi.org/10.1080/00313831.2016.1172503>
- Sikveland, R. O., Moser, T., Solem, M. S., & Skovholt, K. (2023). The effectiveness of the conversation analytic role-play method (CARM) on interactional awareness: A feasibility randomized controlled trial with student teachers. *Teaching and Teacher Education*, 129. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104136>

- Silverstein, M. (1985). Language and the culture of gender: At the intersection of structure, usage, and ideology. In E. Mertz & R. Parmentier (Eds.), *Semiotic Mediation* (pp. 219-259). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-491280-9.50016-9>
- SLO. (2006). *Kerdoelen onderbouw voortgezet onderwijs*.
- SLO. (2016). *Karakteristieken en kerndoelen: Onderbouw voortgezet onderwijs*.
- SLO. (2023). *Conceptkerndoelen Nederlands en toelichtingsdocument*.
- SLO. (2024-a). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands*.
- SLO. (2024-b). *Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's: Examenprogramma's Nederlands*. Geraadpleegd op 19 maart 2025, van <https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-examenprogramma/examenprogramma-nederlands/>
- SLO. (2024-c). *Leerlijn begrippen voor taalbeschouwing*. Geraadpleegd op 20 juni 2025, van <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/leerlijn-begrippen-taalbeschouwing/>
- SLO. (2024-d). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde*. Geraadpleegd op 20 juni 2025, van <https://slo-kerndoelen.files.svdcn.com/production/uploads/assets/updates/Kerdoelenboekje-definitieve-conceptkerndoelen-Nederlands-en-rekenen-en-wiskunde.pdf?dm=1737022778>
- SLO. (2024-e). *Conceptexamenprogramma Nederlandse taal en literatuur – vwo* (Rapport).
- SLO. (2024-f). *Conceptexamenprogramma Nederlandse taal en literatuur – havo* (Rapport).
- SLO. (2025). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands herziene versie 2025*. Geraadpleegd op 11 augustus 2025, van <https://tinyurl.com/conceptkerndoelen2025>
- Smart, J. (2014). The role of guided induction in paper-based data-driven learning. *ReCALL*, 26(2), 184-201. <https://doi.org/10.1017/S0958344014000081>
- Smessaert, H., & Demey, L. (2018). Towards a typology of diagrams in linguistics. In P. Chapman, G. Stapleton, A. Moktefi, S. Perez-Kriz, & F. Bellucci (Eds.), *Diagrammatic Representation and Inference: Diagrams 2018*, vol. 10871. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-91376-6_24
- Smulders, W. (2007). *Poëzie en proza: De poëtische en epische functie*. Neerlandistiek.nl.
- Snel, B., Van der Meulen, M., & Landsbergen, F. (2025). Grammaticales van de grootste expert: De ANS. *Levende Talen Magazine*, 112(1), 16-19.
- SoNaR-corpus. (2015). *Version 1.2.1*. Instituut voor de Nederlandse taal. Geraadpleegd op 27 februari 2025, van <http://hdl.handle.net/10032/tm-a2-h5>
- Sonnad, N. (2018, 11 januari). *Tea if by sea, cha if by land: Why the world only has two words for tea*. Quartz. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://qz.com/1176962/map-how-the-word-tea-spread-over-land-and-sea-to-conquer-the-world>
- Spada, N., Lightbown, P. M., & White, J. (2005). The importance of form/meaning mappings in explicit form-focused instruction. In A. Housen & M. Pierrard (Eds.), *Investigations in instructed second language acquisition* (pp. 199-234). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110197372>

- Steenbakkers, J. (2023). *Speelse toewijding: Een pedagogisch-didactisch onderzoek naar schrijfstijl- en formuleeronderwijs in klas 3 en 4 havo/vwo* [Proefschrift]. University of Groningen.
- Steenbakkers, J., Baaijen, V. M., & De Gloppe, K. (2021). De pedagogische dimensie van formuleer- en schrijfstijlonderwijs binnen het schoolvak Nederlands: Een analyse van het curriculum, het vakdidactisch discours en de lespraktijk. *Pedagogiek*, 41(2), 175-200. <https://doi.org/10.5117/PED2021.2.003.STEE>
- Steenbakkers, J., Stukker, N., & De Gloppe, K. (2021). Formuleerproblemen in leerlingenwerk en schoolboeken Nederlands: Een onderzoek naar de aansluiting tussen de leerstof en de leerproblemen van leerlingen. *Pedagogische Studiën*, 98(1), 27-45.
- Steenbakkers, J., Van Rij, J., Baaijen, V., Stukker, N., & De Gloppe, K. (2022). Naar betekenisvol formuleeronderwijs: Een kwestie van afstemming. *Levende Talen Tijdschrift*, 23(2), 27-38.
- Stengel, B. S. (1997). 'Academic discipline' and 'school subject': Contestable curricular concepts. *Journal of Curriculum Studies*, 29(5), 585-602. <https://doi.org/10.1080/002202797183928>
- Stenning, K., & Oberlander, J. (1995). A cognitive theory of graphical and linguistic reasoning: Logic and implementation. *Cognitive Science*, 19(1), 97-140. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1901_3
- Stokoe, E., & Sikveland, R. O. (2024). *Every word matters: The science of conversation*. Conversation Analytic Role-Play Method (CARM). Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://www.carmtraining.org/>
- Stommel, W., & Koole, T. (Eds.) (2023). *Hoe werkt dagelijkse communicatie? Gesprekken onder de microscoop*. Sterck & De Vreese.
- Strandberg, A., & Nygård, M. (2025). Visualizations in grammar education: From theory to practice. *Language and Education*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/09500782.2025.2504463>
- Stroop, J. (2016). De leraar Nederlands en z'n spagaat. *Neerlandistiek*. Geraadpleegd op 26 februari 2025, van <https://neerlandistiek.nl/2016/11/de-leraar-nederlands-en-zn-spagaat/>
- Struckmeier, V. (2020). Why are there growing divisions between traditional grammars and theoretical and experimental linguistic works (and how can they be overcome)? *Pedagogical Linguistics*, 1(2), 211-233. <https://doi.org/10.1075/pl.20002.str>
- Swanenberg, J. (2010). Dialect in het onderwijs? Dat kan platter! In S. Vanhooren & A. Motart (Eds.), *Conferentiebundel van de vierentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands* (pp. 151-155). Academia Press.
- Swanenberg, J. (2019). Grenzen aan de streektaal: De taalkundige en de culturele benadering van het Brabants in Nederland. In *De wondere wereld van de streektaalgrenzen* (pp. 39-48). Stichting Nederlandse Dialecten.

- Sweep, J. (2016, 26 september). *Heette je nu Birgit of Brigitte?* Taalkundeblog. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://taalkundeblog.wordpress.com/2016/09/26/heette-je-nu-birgit-of-brigitte/>
- Sweep, J. (2018, 16 mei). *Folder is jonger dan oud.* Taalkundeblog. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://taalkundeblog.wordpress.com/2018/05/16/folder-is-jonger-dan-oud/>
- Sweep, J. (2021, 4 april). *Synonymefluch (zee/meer).* Taalkundeblog. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://taalkundeblog.wordpress.com/2021/04/04/synonymefluch-zee-meer/>
- Sweep, J. (2024, 21 september). Een raadselachtige woordsoort. *Taalkundeblog*. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://taalkundeblog.wordpress.com/2024/09/21/een-raadselachtige-woordsoort/>
- Sybesma, R. (2002). *Syntaxis: Een generatieve inleiding*. Uitgeverij Coutinho.
- Sybesma, R. (2012). *Is een zin een kralenketting?* Taalcanon. Geraadpleegd op 5 februari 2025, van <http://www.taalcanon.nl/vragen/is-een-zin-een-kralenketting/>
- Taaladvies.net. (z.d.-a). *Groter dan mij/ik.* Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://taaladvies.net/groter-dan-mij-of-ik/>
- Taaladvies.net. (z.d.-b). *Kunnen / kennen (ik kan / ken geen Engels).* Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://taaladvies.net/kunnen-of-kennen-ik-kan-of-ken-geen-engels/>
- Taalloket. (z.d.-a). *Wat is juist: 'Ik ben groter dan jij' of 'Ik ben groter dan jou'?* Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://onzetaal.nl/taalloket/groter-dan-jou-jij>
- Taalloket. (z.d.-b). *Wat is juist: 'Ze kan al goed Nederlands' of 'Ze kent al goed Nederlands'?* Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://onzetaal.nl/taalloket/nederlands-kennen-kunnen>
- Taalprof. (2012, 9 oktober). *Gratis les u aangeboden door de taalprof.* Taalprof Plein. Geraadpleegd op 19 februari 2025, van <http://taalprof.blogspot.com/2012/10/gratis-les-u-aangeboden-door-de-taalprof.html>
- Taalunie. (2022). *Taal en gender.* Geraadpleegd op 29 november 2024, van <https://taaladvies.net/taal-en-gender/>
- Tabaro Soares, C., Duarte, J., & Günther-van der Meij, M. T. (2021). 'Red is the colour of the heart': Making young children's multilingualism visible through language portraits, *Language and Education*, 35(1), 22-41. <https://doi.org/10.1080/09500782.2020.1833911>
- Terlouw, I. R. (2023). *In gesprek met tweede generatie Chinese Nederlanders: Over taal, meertaligheid en interpersoonlijke relaties* [Masterscriptie]. Universiteit van Amsterdam.
- The National Commission on Writing. (2004). *Writing: A ticket to work ... or a ticket out: A survey of business leaders* (Rapport). College Board.
- Tolentino, L. C., & Tokowicz, N. (2014). Cross-language similarity modulates effectiveness of second language grammar instruction. *Language Learning*, 64(2), 279-309. <https://doi.org/10.1111/lang.12048>

- Tordoir, A., & Damhuis, R. (1982). Grammatica en vreemdetalenonderwijs in de brugklas: Een onderzoek naar de aansluiting van het moedertaal grammaticaonderwijs op het vreemdetalenonderwijs. SCO.
- Trotzke, A., & Kupisch, T. (2020). *Formal linguistics and language education: New empirical perspectives*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-39257-4>
- Trudgill, P. (1999). Language contact and the function of linguistic gender. *Poznan studies in Contemporary Linguistics*, 35, 133-152.
- Tyler, A. (2012). *Cognitive linguistics and second language learning: Theoretical basics and experimental evidence*. Routledge.
- Valcooch, D. A. (1591). *Een nut, ende profytelyck boecxken, ghenaeemt Den Regel der Duytsche Schoolmeesters die Prochiekercken bedienen*. Laurens Jacobsz.
- Van Asseldonk, A., & Coppen, P.-A. (2019). Het schoolvak Nederlands: écht zo saai? *Onze Taal*, 88(11), 4-7.
- Van Asseldonk, A., & Coppen, P.-A. (2021). Hoe leuk is saai? Bovenbouwleerlingen havo/vwo over het schoolvak Nederlands. *Levende Talen Tijdschrift*, 22(1), 25-34.
- Van Avermaet, P. (2015). Waarom zijn we bang voor meertaligheid? *Levende Talen Magazine*, 102(7), 6-10.
- Van Balen, J. (2024). *Making room for subjectification during classroom discussions: A Conversation Analytic study of interactional practices in the Dutch language classroom* [Dissertatie]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Van Bergen, G., Stoop, W., Vogels, J., & De Hoop, H. (2011). Leve *hun*! Waarom *hun* nog steeds *hun* zeggen. *Nederlandse Taalkunde*, 16(1), 2-29.
- Van Berkum, J. J. A. (1996). *The psycholinguistics of grammatical gender: Studies in language comprehension and production* [Doctoral Dissertation]. Max Planck Institute for Psycholinguistics.
- Van Beuningen, C., & Polišíenská, D. (2019). Meertaligheid in het voortgezet onderwijs: Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van talendocenten. *Levende Talen Tijdschrift*, 20(4), 25-36.
- Van Beuningen, C., & Polišíenská, D. (2020). Meertaligheid in de klas: Bied ruimte aan alle talige kennis van leerlingen. In: S. Dönszelmann, C. Van Beuningen, A. Kaal, & R. De Graaff (Eds.), *Handboek Vreemdetalendidactiek: Vertrekpunten, vaardigheden, vakinhoud* (pp. 357-372). Coutinho.
- Van Beuningen, C., & Polišíenská, D. (2023). Meertaligheid in de klas: (Laat) alle talen tellen! In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo, & J. van Rijt (Eds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (pp. 27-39). Coutinho.
- Van Boven, E., & Dorleijn, G. (2013). *Literair mechaniek: Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten*. Coutinho.
- Van Breugel, C. (1998). *A visual method for teaching grammatical concepts to primary and secondary schoolers: An interactive sentence assembly tool on the internet* [Masterscriptie]. Universiteit Leiden.

- Van den Branden, K. (2022). *How to teach an additional language: To task or not to task*. Benjamins Publishing.
- Van den Branden, K., & Vanbuel, M. (2023). *Taal op school: 75 vragen over taalbeleid in het secundair onderwijs*. Pelckmans Uitgeverij.
- Van den Broeck, C., & Dera, J. (2020). *Woorden temmen: Van kop tot teen*. Grange Fontaine.
- Van den Broek, E., & Dielemans, R. (2017). Bewuste taalvaardigheid in de klas. *Levende Talen Magazine*, 104(4), 12-16.
- Van den Toorn, M. C. (1984). *Nederlandse Grammatica* (9e druk). Wolters-Noordhoff.
- Van der Aalsvoort, M. (2016). *Vensters op vakontwikkeling: De betwiste invoering van taalkunde in het examenprogramma Nederlands havo/vwo (1988-2008)* [Proefschrift]. Radboud Universiteit.
- Van der Hulst, M., Roeland, E., Jissink, G., & Van Dieren, D. (Reds.) (2022). *Kern Nederlands: Onderbouw gymnasium/vwo+ academische leerroute*. Boom Voortgezet Onderwijs.
- Van der Meulen, M. (2020). Language should be pure and grammatical: Values in prescriptivism in the Netherlands 1917-2016. In D. Chapman & J. Rawlins (Eds.), *Language Prescription: Values, Ideologies and Identity* (pp. 121-144). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781788928380-008>
- Van der Sijs, N. (2001-a). Inheemse woorden. In *Chronologisch woordenboek: De ouderdom en herkomst van onze woorden en betekenissen*. DBNL. Geraadpleegd op 17 februari, van https://www.dbnl.org/tekst/sijs002chroo1_01/sijs002chroo1_01_0017.php
- Van der Sijs, N. (2001-b). Ontstaansbronnen van nieuwe woorden en betekenissen. *Chronologisch woordenboek: De ouderdom en herkomst van onze woorden en betekenissen*. DBNL. Geraadpleegd op 17 februari, van https://www.dbnl.org/tekst/sijs002chroo1_01/sijs002chroo1_01_0026.php
- Van der Sijs, N. (2004). *Taal als mensenwerk: Het ontstaan van het ABN*. Sdu Uitgevers.
- Van der Sijs, N. (2006). *Calendarium van de Nederlandse taal: De geschiedenis van het Nederlands in jaartallen*. SDU.
- Van der Sijs, N. (2019). *15 eeuwen Nederlandse taal*. Sterck & De Vreese.
- Van der Sijs, N. (2021, 8 november). Etymologica: Dictee. *Neerlandistiek*.
- Van der Sijs, N., & Rem, M. (2021). Medeklinkerwisseling tussen enkel- en meervoudsvormen: Een combinatie van spellingsbeginselen. *Taal en Tongval*, 73(2), 137-166. <https://doi.org/10.5117/TET2021.2.VAND>
- Van der Sluis, P. (z.d.). *Het belang van woordenschat*. Cedin onderwijs. Geraadpleegd op 17 februari 2025, van <https://cedinonderwijs.nl/artikel/het-belang-van-woordenschat/>
- Van der Starre, K., & Zijlstra, B. (2018). *Woorden temmen: 24 uur in het licht van Kila en Babsie*. Grange Fontaine.
- Van der Wal, M. (1996). De grammaticus en de schoolmeester: Externe taalnormen en taalverandering. In C. van Bree & A. Van Santen (Reds.), *Leidse mores. Aspecten van taalnormering*, 2 (pp. 13-29). SNL.

- Van de Velde, F. (2023). Kroniek van de Nederlandse Taalkunde 2023. *Internationale neerlandistiek*, 61(3). <https://doi.org/10.5117/IN2023.3.005.VELD>
- Van Disseldorp, J. (2009). Taalverandering in plaats van zeehondjes: Taalkundeonderwijs met behulp van de taalvaardigheden. *Levende Talen Tijdschrift*, 10(1), 21-27.
- Van Disseldorp, J. (2012). Motiveer je leerlingen met transformationeel generatieve grammatica. In A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *26e Conferentie Het Schoolvak Nederlands* (pp. 280-282). Academia Press.
- Van Donselaar, B., Piek, C., Jager, J., & Günther-van der Meij, M. T. (2024). *Eindrapportage haalbaarheidsonderzoek streektaalonderwijs* (Rapport). NHL Stenden.
- Van Dort-Slijper, M. K., Klooster, W. G., & Luif, J. H. J. (1975). *Je weet niet wat je weet: Moderne taalkunde voor het eerste leerjaar mavo, havo en vwo: Deel 1*. Tjeenk Willink/Noorduijn.
- Van Drie, J., & Van Boxtel, C. (2008). Historical reasoning: Towards a framework for analyzing students' reasoning about the past. *Educational Psychology Review*, 20(2), 87-110. <https://doi.org/10.1007/s10648-007-9056-1>
- Van Gasse, L., & Ham, L. (2023). *Woorden temmen: Toon de stad*. Grange Fontaine.
- Van Ginneken, J. (1917). *De roman van een kleuter*. Malmberg.
- Van Herpt, C., Van der Meulen, M., & Redl, T. (2019). Voorbeeldzinnen kunnen het goede voorbeeld geven. *Levende Talen Magazine*, 106(4), 18-21.
- Vanhooren, S., Pereira, C., & Bolhuis, M. (2017). *Iedereen taalcompetent: Visie op de rol, de positie en de inhoud van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw*. Nederlandse Taalunie.
- Van Keulen, R. (2024) *Spelen met de waarheid: Literatuurhistorisch leren redeneren met een digitale game over De donkere kamer van Damokles* [Dissertatie]. Tilburg University Repository.
- Van Keulen, R., & Bax, S. (2021) Literatuurhistorisch redeneren: Hoe leerlingen met redeneerdidactiek literatuurhistorische inzichten kunnen verwerven. *Kunstzone*, 4, 16-18.
- Van Lieshout, M. (2016). *Gevoel, vernuft en verbeelding: 200 jaar Utrechtse neerlandistiek*. UU.
- Van Oostendorp, M. (2018, 11 november). *Hartelijks*. Neerlandistiek. Geraadpleegd op 5 februari 2025, van <https://neerlandistiek.nl/2018/11/hartelijks/>
- Van Oostendorp, M. (2021, 20 december). Weg met het verschil tussen *hij* en *zij*. NRC.
- Van Reenen, P. (2021). Twee problematische foneemopposities door de eeuwen heen: /s/-/z/ en /f/-/v/ in het Nederlands. *Taal en Tongval*, 73(2), 167-208. <https://doi.org/10.5117/TET2021.3.VANR>
- Van Rijt, J. (2013-a). Effecten van semantisch georiënteerd grammaticaonderwijs op het redekundig ontleden van brugklasleerlingen. *Levende Talen Tijdschrift*, 14(1), 28-36.

- Van Rijt, J. (2013-b). Semantisch grammaticaonderwijs: Een stand van zaken. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Zevenentwintigste Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 229-235). Academia Press.
- Van Rijt, J. (2013-c). Taalkunde in de brugklas: (g)een utopie? *Levende Talen Magazine*, 100(5), 18-22.
- Van Rijt, J. (2016-a). Meer grip op taalkundige structuren. De meerwaarde van valentie als taalkundig concept binnen het grammaticaonderwijs. *Levende Talen Magazine* 103(7), 6-10.
- Van Rijt, J. (2016-b). De meerwaarde van valentie als taalkundig concept binnen het grammaticaonderwijs. *Levende Talen Magazine*, 103(7), 7-10.
- Van Rijt, J. (2017). Als je een hek groen verft, is het uiteindelijk ook groen: De bepaling van gesteldheid op basis van het concept 'predicatie'. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Eenendertigste Conferentie Onderwijs Nederlands* (pp. 297-301). Academia Press.
- Van Rijt, J. (2020). *Understanding grammar: The impact of linguistic metaconcepts on L1 grammar education* [Proefschrift]. Radboud Universiteit.
- Van Rijt, J. (2022). Taalkunde in de bovenbouw van havo en vwo: De vormgeving van een betwist vakonderdeel. *Levende Talen Tijdschrift*, 23(1), 36-47.
- Van Rijt, J. (2023). Grammaticaonderwijs: Betekenisvol aan de slag met zinnen in de klas. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo, & J. Van Rijt, J. (Reds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (pp. 195-207). Coutinho.
- Van Rijt, J. (2024-a). Learning how to think like a linguist: Linguistic reasoning as a focal point in L1 grammar education. *Language and Linguistics Compass*, 18(3), 1-17. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12513>
- Van Rijt, J. (2024-b). Formal linguistics and language education: New empirical perspectives. *Applied Linguistics*, 45(4), 759-761. <https://doi.org/10.1093/applin/amabo80>
- Van Rijt, J., Banga, A., & Goudbeek, M. (2024). Getting a load of linguistic reasoning: How L1 student teachers process rules of thumb and linguistic manipulations in discussions about grammar. *Applied Linguistics*, 45(1), 163-188. <https://doi.org/10.1093/applin/amado11>
- Van Rijt, J., & Coppen, P-A. (2017). Bridging the gap between linguistic theory and L1 grammar education: Experts' views on essential linguistic concepts. *Language Awareness*, 26(4), 360-380. <https://doi.org/10.1080/09658416.2017.1410552>
- Van Rijt, J., & Coppen, P-A. J. M. (2021). The conceptual importance of grammar: Knowledge-related rationales for grammar teaching. *Pedagogical Linguistics*, 2(2), 175-199. <https://doi.org/10.1075/pl.21008.van>
- Van Rijt, J. & Denham, K. (2024). *Language and Education: Linguistic reasoning in language education* [Special issue]. Geraadpleegd op 19 juni 2025, van https://think.taylorandfrancis.com/special_issues/linguistic-reasoning-language-education/
- Van Rijt, J., & De Swart, P. (2024). Laten we het over taal hebben! Betekenisvol grammaticaonderwijs op de basisschool. *MeerTaal*, 12(1), 21-23.

- Van Rijt, J., De Swart, P., & Coppen, P-A. (2019). Linguistic concepts in L1 grammar education: A systematic literature review. *Research Papers in Education*, 34(5), 621-648. <https://doi.org/10.1080/02671522.2018.1493742>
- Van Rijt, J., De Swart, P., Wijnands, A., & Coppen, P-A. (2019). When students tackle grammatical problems: Exploring linguistic reasoning with linguistic metaconcepts in L1 grammar education. *Linguistics and Education*, 52(1), 78-88. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2019.06.004>
- Van Rijt, J., Hulshof, H., & Coppen, P-A. (2022). Leren redeneren over grammatica in de hbo-lerarenopleiding Nederlands. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 43(2), 1-18.
- Van Rijt, J., & Klarenbeek, A. (2024). Taalhandelingen, implicatuur en beleefdheid: Pragmatiek in het schoolvak Nederlands. In A. Mottart, & S. Vanhooren (Eds.), *Zevenendertigste conferentie onderwijs Nederlands* (pp. 263-270). Skribis.
- Van Rijt, J., Van den Broek, B., & Van den Bergh, H. (2022). Refocusing writing style education? Relationships between stylistic lapses and the quality of Dutch secondary school students' argumentative texts. *Journal of Writing Research*, 13(3), 415-446. <https://doi.org/10.17239/jowr-2022.13.03.03>
- Van Rijt, J. & Wijnands, A. (2017). Taalnorm, taalwerkelijkheid en taalgevoel: De casus 'hun hebben'. *Levende Talen Magazine*, 104(7), 4-8.
- Van Rijt, J., Wijnands, A., & Coppen, P-A. (2019). Dutch teachers' beliefs on linguistic concepts and reflective judgement in grammar teaching. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*, 19(2), 1-28. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2019.19.02.03>
- Van Rijt, J., Wijnands, A. & Coppen, P-A. (2020). How secondary school students may benefit from linguistic metaconcepts to reason about L1 grammatical problems. *Language and Education*, 34(3), 231-248. <https://doi.org/10.1080/09500782.2019.1690503>
- Van Rijt, J., Wijnands, A., & Coppen, P-A. (2022). Investigating Dutch teachers' beliefs on working with linguistic metaconcepts to improve students' L1 grammatical understanding. *Research Papers in Education*, 37(1), 1-29. <https://doi.org/10.1080/02671522.2020.1784258>
- Van Stipriaan, R. (2002), *Het volle leven: Nederlandse literatuur en cultuur ten tijde van de Republiek (circa 1550-1800)*. Prometheus.
- Verbunt, R. & Van Strien-Windgassen, A., (2018). Creatief schrijven als bouwsteen voor een verstevigd literatuurcurriculum. *Levende Talen Magazine*, 105(8), 10-15.
- Verdonk, J. (2023, 24 februari). 'Als je arm bent, is alles eng'. MUG Magazine. Geraadpleegd op 29 november 2024, van <https://www.mugmagazine.nl/als-je-arm-bent-is-alles-eng/>
- Verhagen, A. (2010). Taalkundig denken: Denken als een taalkundige. In: H. Hulshof & T. Hendrix (Reds.), *Taalkunde en het schoolvak Nederlands* (pp. 20-24). Levende Talen Magazine.

- Verhelst, K., Van Laere, A., & Wijnands, A. (2018). Gedifferentieerd denken over taalkwesties in de voorbereidende klassen. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Tweeëndertigste conferentie het schoolvak Nederlands* (pp. 228-232). Academia Press.
- Verhelst, P. (2001). *Memoires van een luipaard*. Prometheus.
- Vermeersch, L., Vandenbroucke, A., De Backer, F., Lombaerts, K., Elias, W., & Groenez, S. (2016). *Culturele basisvaardigheden: Een ontwikkelingslijn op basis van de cultuurtheorie 'Cultuur in de Spiegel'*. HIVA-KULeuven.
- Visser, A., & Gelinck, C. (2021). *Startnotitie Burgerschap: Bovenbouw voortgezet onderwijs*. SLO.
- Volbeda, L. (2024). *Oever*. Querido.
- Von Humboldt, W. (1836). *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Königliche Akademie der Wissenschaften.
- Vos, D. (2024). *Uit de collegebank geklapt*. Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://www.rug.nl/let/studentenblog-nederlands/bij-nederlands-hoef-ik-niet-te-kiezen>
- Vriesendorp, H. (2024). Die/diens of hen/hun? Non-binaire voornaamwoorden in het Nederlands. *Nederlandse Taalkunde*, 29(2), 255-267. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2024.2.004.VRIE>
- Waszink, V. (2023). *Dat mag je óók al niet meer zeggen*. Genootschap Onze Taal.
- Weerman, F. P. (2007). It's the economy, stupid! Een vergelijkende blik op 'men' en 'man'. In M. Hüning, U. Vogel, T. van der Wouden, & A. Verhagen (Reds.), *Nederlands tussen Duits en Engels* (pp. 19-47). SNL.
- Westermann, D. (1907). *Grammatik der Ewe-Sprache*. Georg Andreas Reimer Verlag. <https://doi.org/10.1515/9783111694191>
- Wexler, K. (1998). Very early parameter setting and the unique checking constraint: A new explanation of the optional infinitive stage. *Lingua*, 106(1-4), 23-79. [https://doi.org/10.1016/S0024-3841\(98\)00029-1](https://doi.org/10.1016/S0024-3841(98)00029-1)
- White, J., Muñoz, C., & Collins, L. (2007). The His/Her challenge: Making progress in a 'regular' L2 programme. *Language Awareness*, 16(4), 278-299. <https://doi.org/10.2167/la419.0>
- White, M. J., & Bruning, R. (2005). Implicit writing beliefs and their relation to writing quality. *Contemporary Educational Psychology*, 30(2), 166-189. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2004.07.002>
- Wijnands, A. (2017, 19-22 June). *The use of Reference Grammars in secondary education* [Paperpresentatie]. ARLE Conference, Tallinn, Estland.
- Wijnands, A. (2022, 20-26 september). *How conflicting linguistic sources in the classroom can stimulate reflective thinking: A preliminary study* [Poster presentation]. SIG EARLI 20-26 Conference, Utrecht. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.31417.17769>

- Wijnands, A. (2023, 2 augustus). Brakke bronnen in de grammaticales. Hoe reageren leerlingen wanneer zij linguïstische bronnen raadplegen? *Neerlandistiek*. Geraadpleegd op 19 februari 2025, van <https://neerlandistiek.nl/2023/08/brakke-bronnen-in-de-grammaticales/>
- Wijnands, A. (2024). Leren redeneren over taalkwesties met linguïstische bronnen in de klas: Welke ‘steiger’ is hiervoor nodig? In S. Vanhooren, & A. Mottart, (Reds.), *Zevenendertigste conferentie het schoolvak Nederlands* (pp. 348-352). Academia Press.
- Wijnands, A. (2025). *Linguistic sources in grammar education: Fostering reflective thinking about language*. [Proefschrift]. Radboud University.
- Wijnands, A., & Echten, K. (2019). Over fijn gesneden groentes en luid zingende bussen: Gedifferentieerd leren nadenken over taalkwesties in vwo-5. In S. Vanhooren & A. Mottart (Reds.), *Drieëndertigste conferentie het schoolvak Nederlands* (pp. 267-271). Academia Press.
- Wijnands, A., & Van der Sijs, N. (2023), ‘Taalverandering. Hoe maak je leerlingen bewust van hedendaagse en historische taalveranderingen?’ In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (Reds.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (pp. 233-245). Coutinho.
- Wijnands, A., Van Rijt, J., & Coppen, P-A. (2021). Learning to think about language step by step: A pedagogical template for the development of cognitive and reflective thinking skills in L1 grammar education. *Language Awareness*, 30(4), 317-335. <https://doi.org/10.1080/09658416.2021.1871911>
- Wijnands, A., Van Rijt, J., & Coppen, P-A. (2022). Measuring epistemic beliefs about grammar. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 22(1), 1-29.
- Wijnands, A., Van Rijt, J., Stoel, G. & Coppen, P-A. (2022). Balancing between uncertainty and control: Teaching reflective thinking about language in the classroom. *Linguistics and Education*, 71, 101087. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2022.101087>
- Willemsen, A. (2008). *Back to the schoolyard: The daily practice of medieval and renaissance education*. Brepols Publishers.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester: Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs* (Stichting Lezen reeks 12). Eburon.
- Wolf, H. (2019). Leren ontleden: Het moet en het kan anders. In A. Mottart & S. Vanhooren (Reds.), *Drieëndertigste conferentie onderwijs Nederlands* (pp. 282-285). Skribis.
- Wöllstein, A. (2014). Syntax: Lineare und hierarchische Gliederung. In J. Ossner, & H. Zinsmeister (Hrsg.), *Sprachwissenschaft für das Lehramt* (pp. 181-210). Ferdinand Schöningh.
- Wöllstein, A. (Hg.). (2015). *Das topologische Modell für die Schule*. Schneider Verlag.
- Wöllstein, A., & Zepter, A. (2015). Wie und warum unterscheiden sich die Wortabfolgen in Sätzen? In A. Wöllstein, (Hg.), *Das topologische Modell für die Schule* (pp. 239-266). Schneider Verlag.

- Wundt, W. (1900). *Die Sprache*. Wilhelm Engelsmann.
- Young, M., & Lambert, D., Roberts, C., & Roberts, M. (2014). *Knowledge and the future school: Curriculum and social justice*. Bloomsbury.
- Ytsma, J. (2007). Language use and language attitudes in Friesland. In: D. Lasagabaster & A. Huguët (Eds.), *Multilingualism in European bilingual contexts: Language use and attitudes* (pp. 144-163). Multilingual Matters.
- Zeijlstra, H. (2020). *De geniale eenvoud van taal: Wat ons allemaal tot talenwonder maakt*. Wereldbibliotheek.
- Zwart, C. J-W. (2010). Levende taalkunde. In H. Hulshof & T. Hendrix (Reds.), *Taalkunde en het schoolvak Nederlands* (pp. 51-54). VLLT.
- Zwitsersloot, R., Wijnen, F., Van Weerdenburg, M., & Verhoeven, L. (2015). 'MetaTaal': Enhancing complex syntax in children with specific language impairment – a metalinguistic and multimodal approach. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 50(3), 273-279. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12131>